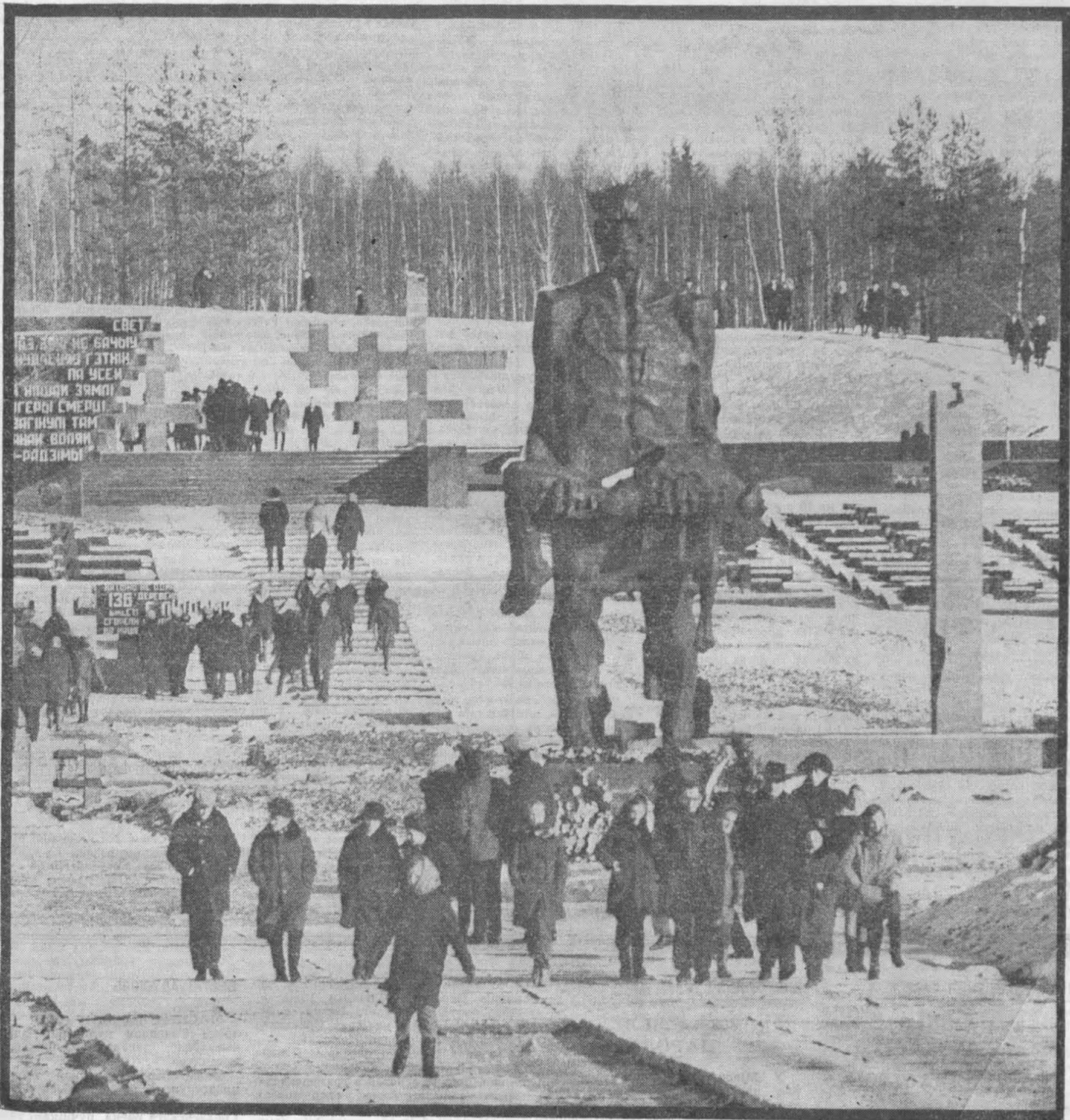

Голас Радзімы

№ 13 (1791)
31 сакавіка 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАІЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Сорак гадоў назад, 22 сакавіка 1943 года, фашысцкія карнікі спалілі беларускую вёску Хатынь разам з жыхарамі. На тым месцы цяпер вядомы ўсяму свету мемарыяльны комплекс. Мільёны людзей з усіх куткоў зямнога шара наведваюць гэты помнік, які ўвекавечыў трагічны лёс 186 беларускіх вёсак, што так і не аднавіліся пасля Вялікай Айчыннай вайны. (Матэрыялы, прысвечаныя Хатыні, змешчаны на 4-й і 7-й старонках. Здымкі зрабіў фотакарэспандэнт Я. КАЗЮЛЯ).

ФАКУЛЬТЭТ АРГАНІЗАТАРАЎ ПРА-
МЫСЛОВАЙ ВІТВОРЧАСЦІ: ДЛЯ
КАГО І ДЛЯ ЧАГО

«Школа будучых дырэктароў»

стар. 3

ДЗВЕРЫ МУЗЕЯ ЗАУСЁДЫ ГАСЦІН-
НА РАСЧЫНЕНЫ

«Тут нарадзілася наша партыя»

стар. 4

РАСШЫРАЮЦА ТЭМАТЫЧНЫЯ
ГАРЫЗОНТЫ У ТВОРЧАСЦІ КАМПА-
ЗІТАРАЎ СССР

«Галоўная рыса» — гуманізм»

стар. 7

АДКАЗЫ Ю. У. АНДРОПАВА на пытанні карэспандэнта «Правды»

Пытанне. 23 сакавіка прэзідэнт Рэйган выступіў са шматслоўнай заявай па пытаньнях ваеннай палітыкі ЗША. Як Вы ацэньваеце гэта выступленне?

Адказ. У апошні час з Вашынгтона проста-такі вываргаецца патак прамой, прысвечанай аднаму — ваенным падрыхтаванням, ваенным праграмам, стварэнню новых відаў зброі. Аб гэтым жа гаварыў прэзідэнт і на гэты раз.

Упамянутая прамова прэзідэнта была, відаць, задумана для таго, каб паспрабаваць уздзейнічаць на настрой думак у Злучаных Штатах, заспакоіць растучую там трывожу наконт ваяўнічага курсу адміністрацыі. Як самі амерыканцы ацэняць сказанае прэзідэнтам, зразумела, іх справа.

Аднак тое, аб чым гаварыў прэзідэнт, датычыць не толькі амерыканцаў. Увесь сэнс прамовы зводзіцца да таго, што Амерыка павінна ўзмоцнена ўзбройвацца, стаць дамінаючай ваеннай дзяржавай свету. Пры гэтым у імкненні абгрунтаваць гэтыя гегеманічныя дамаганні дапускаюцца настолькі беспардонныя скажэнні палітыкі Савецкага Саюза, прымяняюцца настолькі нядробасумленныя прыёмы, што, шчыра кажучы, напрошаецца пытанне—якія ж у прэзідэнта ўяўленні аб стан-дэртах вядзення спраў з іншымі дзяржавамі?

Паслухаў прэзідэнта, атрымліваецца, быццам ЗША слабейшыя за Савецкі Саюз і тут, і там, і нават у сябе пад бокам. І ўсё таму, што за апошнія два дзесяці гадоў СССР нібыта хуткімі тэмпамі нарошчваў свае ўзброеныя сілы, а вось Злучаныя Штаты сядзелі, маўляў, склаўшы рукі, і іх узброеныя сілы прыходзілі ў заняпад.

Так, СССР умацоўваў сваю абараназдольнасць. Перад наўнасцю ліхаманкавай дзейнасці ЗША па разгортванню паблізу савецкай тэрыторыі ваенных баз, па стварэнню ўсё новых відаў ядзернай і іншай зброі СССР вымушан быў рабіць гэта, каб ліквідаваць амерыканскую ваенную перавагу, па якой цяпер так сумуюць у Вашынгтоне. Дасягнуты ваенна-стратэгічны парытэт пазбаўіў ЗША магчымасці шантажыраваць нас ядзернай пагрозай. Гэты парытэт — надзейная гарантыя міру, і мы зробім усё, каб захаваць яго.

Што ж датычыць сцвярдзенняў, быццам Злучаныя Штаты

за апошнія дваццацігоддзе нічога не рабілі, то гэтаму могуць паверыць толькі наўныя людзі. Для пацвярджэння гэтага звернемся да некаторых найбольш важных фактаў.

Вядома, што іменна на працягу гэтага перыяду адбылося рэзкае якаснае змяненне амерыканскіх стратэгічных сіл. Дастаткова сказаць, што ЗША перайшлі на раздзяляючыся галаўныя часткі на сваіх балістычных ракетах. І зрабілі яны гэта насуперак нашым настолькім заклікам адмовіцца ад гэтага, каб не пачынаць новага вітка гонкі ракетных узбраенняў. Калі б прэзідэнт натурбаваўся заглянуць у дасье перагавораў, то ён лёгка пераканаўся б у тым, што справа выглядала іменна так.

Што атрымалася ў канчатковым выніку, наглядна відаць хоць бы на прыкладзе таго, што пасля такога перааснашчэння адна ракета на амерыканскай падводнай лодцы набыла здольнасць паразіць адразу 14 цэлей. А такіх ракет на кожнай падводнай лодцы — 16. Іх сумарная магутнасць эквівалентная амаль пяцістам атамным бомбам, падобным да скінутай на Хірасіму.

У цэлым у перыяд выдуманнага бяздзейня ЗША, аб якім гаворыць прэзідэнт, колькасць ядзерных зарадаў на стратэгічных узбраеннях ЗША узрасла з 4 да 10 з лішнім тысяч. Хіба можна назваць бяздзейнем павелічэнне ядзернага арсенала ў два з палавінай разы? Бяздзейнем гэта ніяк не назавеш.

Цяпер аб Еўропе, дзе, паводле слоў кіраўніка Белага дома, становішча ЗША і наогул НАТО проста-такі цяжкае. Але калі зноў-такі звярнуцца да фактаў, то лёгка пераканацца ў тым, што агульная колькасць толькі амерыканскіх ядзерных боепрыпасаў тут узрасла за той жа перыяд у тры разы і цяпер перавышае 7 тысяч адзінак. Гэта што—таксама вынік бяздзейня?

Прэзідэнт робіць выгляд, быццам у зоне Еўропы не існуе амаль тысячы ядзерных сродкаў сярэдняй дальнасці ЗША і іх саюзнікаў па НАТО, быццам яму невядома, што па сумарнай колькасці ядзерных зарадаў на гэтых сродках НАТО мае паўтарачную перавагу ў параўнанні з СССР.

Мала таго, што прэзідэнт

умоўчвае аб усім гэтым, ён гаворыць безумоўную няпраўду, сцвярджаючы, што Савецкі Саюз не выконвае аб'яўлены ім аднабаковы мараторый на разгортванне ракет сярэдняй дальнасці.

Абыходзіць ён маўчаннем і тое, што амерыканскія ўзбраенні сярэдняй дальнасці знаходзяцца не дзе-небудзь, а літаральна ля нашага парога. Між тым з гэтага пункту гледжання для нас няма розніцы паміж імі і стратэгічнай зброяй, размешчанай на тэрыторыі ЗША. І гэта датычыць не толькі Еўропы. Па ўсяму перыметру СССР сканцэнтраваны многія сотні амерыканскіх носьбітаў, якія могуць нанесці ядзерны ўдар па нашай тэрыторыі. А паводле афіцыйна аб'яўленых планаў Пентагона, іх колькасць павінна ўзрастаць у многа разоў. Адных толькі крылатых ракет вялікай дальнасці намерана разгарнуць звыш 12 тысяч.

Прэзідэнт дэманструваў фатаграфію грамадзянскага аэрапорта ў адной лацінаамерыканскай краіне, умудрыўшыся і гэта выдаць за пагрозу для ЗША. Але ён не паказваў фатаграфію сочень узлётных палос за тысячы міль ад Злучаных Штатаў, на якіх стаяць гатовыя ўзяцца ў любы момант амерыканскія самалёты з ядзернай зброяй на борце.

І ўсяго гэтага, аказваецца, мала цяперашняй адміністрацыі ЗША. Выбіваюцца трыльёны долараў, каб мець яшчэ больш зброі на зямлі, на вадзе, у паветры, у космасе. Запланавана рэзкае нарошчванне ўсіх відаў ядзерных узбраенняў. Прэзідэнт аб'явіў таксама аб шырокамашабных мерах па стварэнню якасна новых сістэм звычайнай зброі. Тым самым адкрываецца яшчэ адзін напрамак у гонцы ўзбраенняў.

Назойліва разглагольстванні аб тым, што ўсё гэта робіцца ў адказ на «савецкую ваенную пагрозу», колькі б іх ні паўтаралі, нікога не павінны ўводзіць у зман. Усё, што рабіў і робіць Савецкі Саюз, ніяк не сведчыць аб яго імкненні да ваеннай перавагі. Дагаворы і пагадненні, на якія мы ішлі і гатовы ісці з амерыканскім бокам, накіраваны на зніжэнне ўзроўню ядзернага процістаяння без парушэння парытэту, г. зн. без урону для бяспекі і СССР, і ЗША.

І не прыстала тым, хто пусціў пад адхон дагавор АСУ-2, які дакладна фіксаваў іменна гэту мэту, спрабаваць станавіцца цяпер у позу міратворцаў. Адхіляючы нашы прапановы аб тым, каб у Савецкага Саюза і ў НАТО ў Еўропе было б па роўнай колькасці ракет, па роўнай колькасці самалётаў або каб там наогул не было ніякай ядзернай зброі — ні сярэдняй дальнасці, ні тактычнай, яны яшчэ гавораць аб імкненні СССР да перавагі. Прыёмы, да якіх звяртаюцца цяперашнія кіраўнікі Вашынгтона, каб ачарніць палітыку СССР,—недапушчальныя ў адносінах паміж дзяржавамі.

Пытанне. Прэзідэнт Рэйган заявіў, быццам ім вынайздзена нейкая новая абарончая канцэпцыя. Што гэта азначае на справе?

Адказ. На гэтым варта спыніцца асобна. Удасталі паразважушы аб «савецкай ваеннай пагроззе», прэзідэнт Рэйган выказаўся ў тым плане, што пара, маўляў, інакш падысці да пытання забеспячэння стратэгічных інтарэсаў ЗША, і ў гэтай сувязі аб'явіў аб пачатку распрацоўкі шырокамашабнай і высокаэфектыўнай проціракетнай абароны.

На першы погляд, недасведчаным людзям гэта можа здацца нават прывабным — прэзідэнт жа гаворыць быццам бы аб абарончых мерапрыемствах. Але гэта толькі на першы погляд і толькі тым, хто незнаёмы з гэтымі пытаннямі. На справе будзе поўным ходам працягвацца развіццё і ўдасканаленне стратэгічных наступальных сіл ЗША, прычым па зусім пэўнаму напрамку—набыццю патэнцыялу нанясення першага ядзернага ўдару. У гэтых умовах намер атрымаць магчымасць знішчыць з дапамогай проціракетнай абароны адпаведныя стратэгічныя сродкі другога боку, г. зн. пазбаўіць яго здольнасці нанесці ўдар у адказ, разлічан на тое, каб абязброіць Савецкі Саюз перад наўнасцю амерыканскай ядзернай пагрозы. Гэта трэба ясна бачыць, каб правільна ацаніць сапраўдны сэнс гэтай «новай канцэпцыі».

У свой час, калі СССР і ЗША пачалі абмеркаваць праблемы стратэгічных узбраенняў, яны сумесна прызналі, што паміж стратэгічнымі наступальнымі і абарончымі ўзбраеннямі існуе

непарыўная ўзаемасувязь. І не выпадкова, што ў 1972 годзе паміж нашымі краінамі былі адначасова заключаны дагавор аб абмежаванні сістэм проціракетнай абароны і першае пагадненне аб абмежаванні стратэгічных наступальных узбраенняў.

Інакш кажучы, бакі прызналі і зафіксавалі ва ўказаных дакументах, што толькі ўзаемная стрыманасць у галіне проціракетнай абароны дасць магчымасць ісці наперад па шляху абмежавання і скарачэння наступальных узбраенняў, г. зн. стрымаць і павярнуць назад гонку стратэгічных узбраенняў у цэлым. Цяпер жа ЗША намерыліся разарваць гэту ўзаемасувязь. Вынікам такой канцэпцыі, калі яна будзе рэалізавана, фактычна было б адкрыццё шлюзаў для нястрымнай гонкі ўсіх відаў стратэгічнай зброі — і наступальнай, і абарончай. Такі сапраўдны сэнс, так сказаць, адваротны бок «абарончай канцэпцыі» Вашынгтона.

Пытанне. Які агульны вывад трэба зрабіць у сувязі з указанай прамовай прэзідэнта ЗША?

Адказ. Адкажу каратка і адназначна — цяперашняя адміністрацыя ЗША працягвае ісці па надзвычай небяспечнаму шляху. Да пытанняў ваіны і міру нельга адносіцца так лёгкадумна. Усе намаганні дабіцца ваеннай перавагі над СССР марныя. Савецкі Саюз ніколі не дапусціць гэтага, ён ніколі не акажацца бяззбройным перад наўнасцю любой пагрозы. Няхай моцна засвоіць гэта ў Вашынгтоне. Пара б там перастаць вынаходзіць усё новыя варыянты, як лепш развязаць ядзерную ваіну ў надзеі выйграць яе. Занятак гэты не проста безадказны, але вар'яцкі.

Хоць прэзідэнт у сваёй прамове закронаў перш за ўсё Савецкі Саюз, яна закронае інтарэсы ўсіх дзяржаў і народаў. Трэба ўсведамляць тое, што амерыканскія кіраўнікі спрабуюць сёння ператварыць у ядзерных заложнікаў еўрапейскія краіны. Дзеянні Вашынгтона пагражаюць усяму свету.

Сёння ўсе намаганні павінны быць накіраваны да аднаго — прадухіліць ядзерную катастрофу. Мы рашуча заклікаем Злучаныя Штаты стаць на гэты шлях.

падзеі • людзі • факты

3 ПАВЕДАМЛЕННЯ ТАСС

У ПАЛЁЦЕ — АЎТАМАТЫЧНАЯ СТАНЦЫЯ «АСТРОН»

У адпаведнасці з праграмай даследаванняў касмічнай прасторы 23 сакавіка 1983 года ў Савецкім Саюзе ажыццёўлен запуст аўтаматычнай станцыі «Астрон».

Станцыя «Астрон» прызначана для правядзення астрафізічных даследаванняў галактычных і негалактычных крыніц касмічнага выпраменьвання. З гэтай мэтай на яе борце ўстаноўлены ультрафіялетавы тэлескоп і комплекс рэнтгенаўскіх спектрометраў.

У адпаведнасці з савецка-французскай праграмай супрацоўніцтва па даследаванні касмічнай прасторы ў мірных мэтах, у стварэнні апаратуры для ультрафіялетавога тэлескопа прымалі ўдзел спецыялісты Францыі.

Акрамя навуковай апаратуры, на станцыі ёсць сістэма аўтаномнага кіравання; радыёсістэма для дакладнага вымярэння элементаў арбіты; радыё-тэлеметрычная сістэма для перадачы на Зямлю навуковай інфармацыі.

СЯБРОУСКІЯ СУВЯЗІ

ДРУЖБА ЗБЛІЖАЕ НАРОДЫ

У Мінску адбылося расшырэнне пасяджэння прэзідыума праўлення Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. З дакладам аб выніках работы за 1982 год і задачах па ўмацаванні сяброўскіх і культурных сувязей з грамадскацю замежных краін выступіла намеснік старшын прэзідыума таварыства Н. Нерад.

Звыш 370 рэспубліканскіх, абласных, гарадскіх, раённых і пярвічных арганізацый і аддзяленняў таварыства налічваецца ў Беларусі, паведаміла яна. Сяброўскія сувязі надтрымліваюцца з арганізацыямі 76 краін. У сувязі з 60-годдзем утварэння СССР летась зарубежным таварыствам дружбы, а таксама іншым арганізацыям за рубяжом былі накіраваны розныя выстаўкі, вялікая колькасць інфармацыйна-даведчаных матэрыялаў аб Савецкім Саюзе і Беларусі.

Прадстаўнікі таварыства прымалі ўдзел у масавых мерапрыемствах у сувязі з правядзеннем Дзён і дэкад, прысвечаных Савецкаму Саюзу і Беларусі, за граніцай. Такія мерапрыемствы ў

1982 годзе былі арганізаваны ў Заходнім Берліне, Францыі, Канадзе, Алжыры, ПНР. Сёлета Беларусь будзе прадстаўлена на Днях Савецкага Саюза ў Італіі, Грэцыі, Кампучыі.

Вялікая ўвага на пасяджэнні была ўдзелена пытанням далейшага ўмацавання брацкіх сувязей з грамадскацю краін сацыялістычнай садружнасці. Прыводзіліся прыклады песнага пленнага супрацоўніцтва шматлікіх адна-тыпных калектываў Гомельскай і Паўднёва-Чэшскай абласцей, іншых параднёных гарадоў і абласцей.

ХРОНІКА

★ Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Палакоў ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР 21 сакавіка ўручыў ордэн Дружбы народаў мастаку В. Цвірку, узнагароджанаму за заслугі ў развіцці савецкага выяўленчага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння.

★ За заслугі ў развіцці беларускай літаратуры і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці пісьменніку Аляксею Русецкаму прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

МАСКВА. На ВДНГ СССР у павільёне «Савецкая культура» адкрыта выстаўка дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Беларуская народная творчасць прадстаўлена драўлянай скульптурай самадзейнага мастака Ф. Цярэшкі з Гродзенскага раёна, ручнікамі гамяльчанкі П. Будзінка, іншымі работамі самадзейных майстроў рэспублікі.

БРЭСТ. У брэсцкіх журналістаў-наваселле. Яны пераехалі ў новы Дом друку. Шасціпавярховы будынак узяўся на Маскоўскай вуліцы.

Утульныя кабінеты, холы, пераходная галерэя ў друкарню, пакой для музея і архіваў, салон для правядзення сустрэч за «круглым сталом», фоталабараторы, радыёвузел—усё гэта забяспечыць максімум зручнасцей для творчай работы.

У новым будынку размясціліся рэдакцыі газет і выдавецтва.

ГРОДНА. Тут адкрылася выстаўка твораў мясцовых архітэктараў. У экспазіцыі не толькі арыгінальныя праекты будынкаў, але і мастацкія работы—графіка і жывапіс, чаканка і разьба па дрэве, макрамэ і аплікацыі, плакаты.

КАБ СТАЦЬ ДОБРЫМ СУЧАСНЫМ КІРАЎНІКОМ

ШКОЛА БУДУЧЫХ ДЫРЭКТАРОЎ

Пяць гадоў назад Барыса Сарокіна, які працаваў галоўным механікам, назначылі дырэктарам адной з беларускіх прадзільна-ткацкіх фабрык, якая існавала тады яшчэ толькі ў праектах. Цяпер яна ўжо выпускае прадукцыю.

— Мне было б больш складана кіраваць будаўніцтвам, займацца абсталяваннем прадпрыемства, падборам і абучэннем кадраў, калі б не вучоба, у час якой мне намаглі набыць навыкі кіраўніка, — лічыць маляды дырэктар.

Пра тое, як і якія задачы вырашае «школа будучых дырэктароў», карэспандэнт гутарыць з доктарам эканамічных навук, прафесарам Васілём ХРАПЧАНКОВЫМ.

— Дзесяць гадоў назад вы былі назначаны дэканам факультэта арганізатарай прамысловай вытворчасці і будаўніцтва, створанага пры Беларускай дзяржаўнай інстытуце народнай гаспадаркі. З чым звязана арганізацыя такога факультэта?

— Кожны год у нашай краіне ўступаюць у строй новыя прадпрыемствы. Іх кіраўнікамі назначаюцца, як правіла, спецыялісты, якія добра ведаюць тэхнічны бок вытворчасці і праявілі здольнасці да кіраўніцкай дзейнасці. Але каб стаць добрым дырэктарам, трэба мець многія якасці, і перш за ўсё прадпрыемальнасць, рашучасць. І, вядома, патрэбна веданне навішых метадаў арганізацыі і кіравання вытворчасцю, эканоміка-матэматычнага планавання, фінансавання і крэдытавання прадпрыемстваў і многага іншага. Даць гэтыя веды — задача нашага факультэта. Дарэчы, ён не адзіны ў краіне, такіх цэнтраў у СССР ужо адзінаццаць. У кожнага свая спецыялізацыя. Мы, напрыклад, рыхтуем кіраўнікоў для прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці.

— Хто ж можа стаць слухачом вашага факультэта?

— На заводах і фабрыках заўсёды ёсць вопытныя спецыялісты, якім уласцівы дзелавыя і асабістыя якасці, неабходныя кіраўніку. Я маю на ўвазе людзей, якія не губляюцца ў складаных сітуацыях, выдатна ведаюць вытворчасць, умеюць заваяваць аўтарытэт і павагу калег, рабочых. Адміністрацыя вылучае іх у рэзерв кіраўніцтва, гэта значыць у лік тых, хто можа і павінен стаць у будучыні кіраўніком. Вось гэтых людзей і прысылаюць да нас вучыцца. На час вучобы за імі захоўваецца сярэдняя заробная плата, ім поўнасцю аплатаюцца расходы на праезд да месца заняткаў і стажыроўкі, прадастаўляецца камфартабельны інтэрнат. Вучэбны працэс і ўсе затраты, звязаныя з арганізацыяй практычных заняткаў, фінансуе Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Беларусі.

— І вось, да вас прыехаў патэнцыйны кіраўнік. Чаму і як яго вучыць?

— Увясце, што вы дырэктар завода і вам трэба ўкараніць на прадпрыемстве новую тэхналогію. Нярэдка гэта звязана з карэннай перабудовай вытворчага працэсу, і значыць, вы павінны прааналізаваць мноства пытанняў: ці спыняць вытворчасць? якія будуць затраты і як хутка яны акупяцца? за кошт якіх рэзерваў забяспечыць выкананне планаў на аб'ём выпуску прадукцыі? як арганізаваць пераадукацыю некаторых рабочых?.. і гэта толькі частка пытанняў, на якія вам трэба адказаць, прычым хутка і не дапускаючы пралікаў. Вырашаць такія праблемы і вучыць наш факультэт.

Але спачатку, вядома, тэарэтычныя заняткі. Апрача засваення важнейшых дасягненняў сучаснай эканомікі слухачы вывучаюць асновы працоўнага і гаспадарчага заканадаўства, знаёмяцца з прагрэсіўнымі формамі арганізацыі працы і яе стымулявання, праблемамі прамысловай статыстыкі.

Як добра авалодалі яны гэтымі ведамі, правяраецца ў дзелавых іграх. Перад групай слухачоў, якія на час становяцца «дырэктарамі» заводаў, «экспертамі», «прадстаўніцамі» міністэрстваў, ставіцца некалькі ўзаемзвязаных праблем з умовамі, якія пастаянна мяняюцца, як у жыцці. Напрыклад, неабходна вырашыць, за кошт чаго можна павысіць прадукцыйнасць працы на прадпрыемстве. Ці — як павялічыць колькасць выпускаемай прадукцыі, не расшыраючы вытворчых

плошчаў завода? Якія стымулы могуць палепшыць якасць працы? Усе ўмовы мы бяром з рэальнага жыцця, і здароўца, што слухачы факультэта падказваюць цікавае рашэнне, якое затым выкарыстоўваецца на тым або іншым прадпрыемстве.

— Уменне знайсці такое рашэнне — сведчанне таго, што слухач атрымаў неабходныя веды і навыкі і можа вяртацца на вытворчасць?

— Не, ён павінен яшчэ прайсці стажыроўку: папрацаваць на той пасадзе, да якой мы яго рыхтуем. Як правіла, мы пасылаем слухачоў на перадавыя прадпрыемствы, дзе яны могуць праявіць здольнасці, выкарыстаць атрыманыя веды, павучыцца ў больш вопытных кіраўнікоў. А пасля стажыроўкі — абарона перад дзяржаўнай камісіяй выпускных работ, у якіх прапановаецца сваё ўласнае рашэнне якой-небудзь актуальнай праблемы. Усе работы носяць практычны характар, і большасць прапаноў, паказвае жыццё, даволі хутка ўкараняюцца ў вытворчасць. Дарэчы, нярэдка гэтыя работы становяцца для нашых выпускнікоў асновай навуковай дысертацыі.

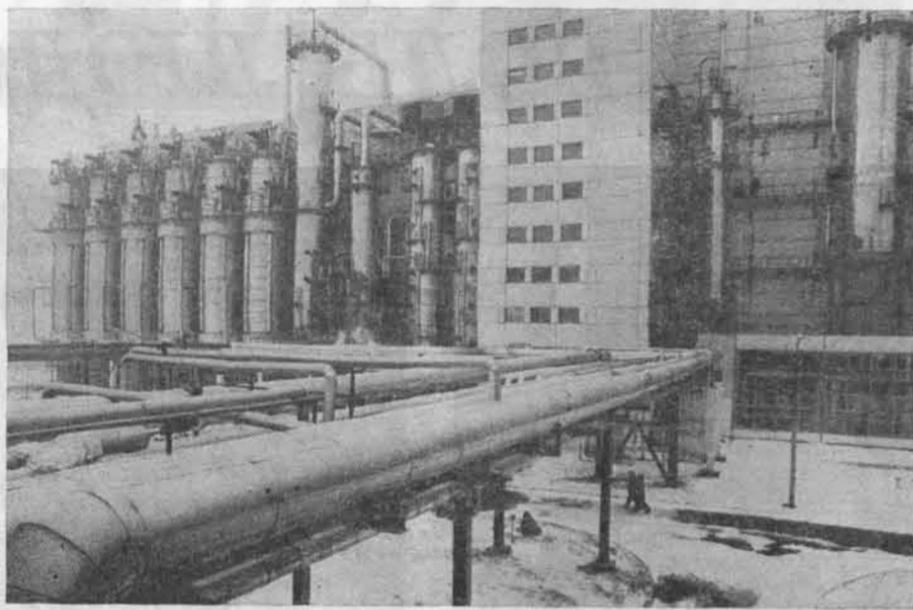
— Колькі ж часу трэба для засваення вучэбнага матэрыялу, стажыроўкі, падрыхтоўкі выпускной работы?

— Тэрмін навучання залежыць ад практычнай кваліфікацыі спецыялістаў. Людзі з вялікім вопытам і стажам (дырэктары, іх намеснікі, галоўныя інжынеры) займаюцца тры месяцы. Начальнікі цэхаў, лабараторый, майстры — паўгода. Але для таго каб быць сапраўдным кіраўніком, трэба вучыцца ўсё жыццё. Наш факультэт — толькі першы крок да гэтага.

— З дыпламам, у якім запісана «Арганізатар прамысловай вытворчасці», вашы выпускнікі вяртаюцца на сваё ранейшае месца?

— Так, але практычна для ўсіх, хто скончыў факультэт (а выпускнікоў у нас ужо больш за дзве палавіны тысячы), праца на старой пасадзе працягваецца нядоўга. Звычайна яны хутка атрымліваюць павышэнне. Так, Ларыса Нігматуліна змяніла пасаду намесніка дырэктара невялікай стужачнай фабрыкі на абавязкі начальніка тэхнічнага ўпраўлення Міністэрства лёгкай прамысловасці Беларусі. Начальнікам упраўлення гэтага ж міністэрства стаў і былы намеснік галоўнага інжынера Мінскага камвольнага камбіната Віталь Сахарав. У мінулым начальнік аддзела тэхнічнага кантролю Людміла Іванова — цяпер намеснік галоўнага інжынера мінскага вытворчага швейнага аб'яднання «Камсамолка». Такіх прыкладаў можна прывесці вельмі многа, бо для адных толькі беларускіх прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці мы падрыхтавалі 180 кіраўнікоў. І аддаючы належнае асабістым якасцям кожнага з іх, хачу тым не менш сказаць, што вучоба на факультэце адыграла ў іх жыцці немалую ролю. «Школа будучых дырэктароў», як называюць наш факультэт, намагла больш поўна раскрыць арганізатарскія здольнасці многіх людзей, дала магчымасць яшчэ раз правесці свае сілы, узброіла самімі новымі звесткамі ў галіне кіравання вытворчасцю. Нездарма Барыс Сарокін, які змог дакладна наладзіць будаўніцтва новай фабрыкі і ў даволі сціслы тэрмін ўвесці яе ў строй, частку «адказнасці» за свой поспех ускладае на факультэт арганізатарай прамысловай вытворчасці і будаўніцтва, які, паводле яго слоў, «вучыць складанаму мастацтву кіраўніка».

Вера ПОЛА.

Буйнейшая ў нашай краіне вытворчасць па выпрацоўцы дыметылтэрафталату — асноўнай сыравіны для атрымання лаўсана — выведзена на праектны ўзровень у магілёўскім аб'яднанні «Хімвалакно». Цяпер прадпрыемства здольна даваць у год 120 тысяч тон матэрыялу для хімічнай «пражы». Планаваць рубаж дасягнуты на паўгода раней за ўстаноўлены тэрмін.

З выходам на праектную магутнасць новая вытворчасць забяспечыць поўнасцю зыходнай сыравінай для хімічнай «пражы» патрэбы не толькі аб'яднання, але і іншых прадпрыемстваў краіны. Павялічаны пастаўкі яе і на экспарт.

Аб'яднанне «Хімвалакно» стала самым буйным у краіне пастаўшчыком лаўсанавых валокнаў і ніцэй.

НА ЗДЫМКАХ: новая вытворчасць па выпрацоўцы дыметылтэрафталату; старшы апаратчык вытворчасці С. СЯНАТАУ.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ПОБАЧ З РАСІЯЙ

Пойдзеш сцэжкай на ўсход — зямля руская.
Там такія ж лугі ля ракі.
І ў дзячэат косы русыя,
Вочы — сінія васількі.
Зямля руская, зямля бранская,
Побач сёлы, крыніцы, палі.
У песнях слава жыве партызанская,
Што ў сумесных баях здабылі...

Гэтыя радкі з верша краснапальчаніна паэта Аляксея Пысіна прыходзяць на памяць заўсёды, калі прыгадваю адзін выпадак, звязаны з журналісцкай камандзіроўкай.

Неяк яшчэ ў першы год работы ў рэдакцыі краснапольскай раённай газеты «Чырвоны сцяг» рэдактар даў заданне паехаць у калгас імя Валадарскага і напісаць матэрыял, як ідзе ўборка лёну. Я сеў на матацыкл і паімаў у гаспадарку.

Праехаў па палевы дарозе, паабпал якой чарнела свежаўзараная ралля, і перада мною раскінулася вялікае льняное поле. Лён церабілі не ўручную, а машынамі. Вось, думаю, пашчасціла: рэпартаж аздоблю здымкамі. Распытаў у людзей, як ім працуюцца, які ўраджай чакаецца, як багаче гаспадарка за кошт «паўночнага шоўку». Шоўкінуў некалькі разоў фотаапаратам. А калі запісаў прозвішчы, адзін з механізатараў заўважыў: «У нас у «Латакоўскім» ужо колькі гадоў лён машынамі цярабяць. Зручна і выгадна».

— У якім яшчэ «Латакоўскім»? — пытаюся.

— Саўгас наш «Латакоўскім» называецца, — здзіўлена пазірае на мяне дзядзька. — А вы што, відаць, з Бранска?

— З якога тэм Бранска? З Краснаполья, — кажу.

Мы пасмяяліся, пажартавалі, што чалавек воль так з Беларусі ў Расію заехаў, нават не адчуўшы ніякай мяжы.

А падумаўшы крыху, я не ўбачыў нічога дзіўнага ў тым, што здарылася са мной. Усё натуральна. Ніякія межы не падзяляюць народаў-суседзяў, народаў-братоў. Як сказаў зямляк-паэт:

У добрай дружбы
жывём па-харошаму:
Свята ў нас —
к нам Расія ідзе,
Свята ў іх —
беларусы запрошаны,
Усюды разам — у шчасці, ў бядзе.

...Калі старшыня праўлення калгаса імя Валадарскага Вольга Шалаева за высокі дасягненні ў працы ў першым годзе адзінаццатай пяцігодкі была ўзнагаро-

джана ордэнам Дружбы народаў, ніхто не здзіўіўся, што яна адзначана менавіта гэтай узнагародай, а не якой іншай. Не здзіўіўся таму, што гаспадарка мяжуе з Краснагорскім раёнам Бранскай вобласці РСФСР, і паміж суседзямі даўно існуе і з кожным годам умацоўваецца бескарыслівая дружба. Яна адчуваецца ва ўсім: у адносінах паміж людзьмі, у гаспадарчых справах. І дасягненні гаспадарак-суседзяў у многім — вынік гэтай дружбы.

Звычайна на найбольш значныя раённыя мерапрыемствы рускія сябры запрашаюць прадстаўнікоў Краснапольшчыны. Калі нешта падобнае адбываецца ў нас — мы запрашаем да сябе суседзяў. Заўсёды дапаможам адзін аднаму — тэхнічнай, насеннем ці яшчэ чым. Вядомых краснапольскіх бульбаводаў Герояў Сацыялістычнай Працы братоў Юрыя і Яўгена Жлобаў не раз запрашалі на Браншчыну падзяліцца вопытам.

...На мяжы дзвюх рэспублік усё блізкае, параднёнае. Рускі ажаніўся з беларускай, беларус бярэ замуж рускую дзяўчыну. А якія бываюць вяселлі! Яны ператвараюцца ў сапраўдныя святыя інтэрнацыянальнай дружбы, Вунь Мікалай Храмоў з пасёлка Гараднога ўзяў замуж дзяўчыну з краснагорскай вёскі Ярмоленкі. Зінаіда Храмова хутка ўлілася ў дружную сям'ю беларускага калгаса. Працавала спачатку даяркай, а сёння ўжо ўзначальвае ферму буйной рагатай жывёлы. А маладая сям'я Цеслянок, Уладзімір і Антаніна, купілі тут дом і пераехалі на сталае жыхарства ў беларускі калгас. Працуюць старанна, жывуць заможна. Ці яшчэ Мікалай Грыбанав, які жыве ў вёсцы Кібіршчына Краснагорскага раёна, а на працу ездзіць да нас, у калгас імя Валадарскага.

Умацоўваюцца і культурныя сувязі. Часта адбываюцца творчыя сустрэчы пісьменнікаў і журналістаў Браншчыны і Магілёўшчыны, наладжваюцца канцэрты мастацкай самадзейнасці. Літаральна днямі творчы калектыв Краснапольскага народнага тэатра паказаў краснагорскім глядачам спектакль пра дружбу народаў «Алазанская даліна» па п'есе беларускага драматурга Кастуся Губарэвіча.

...Побач жывём, побач працуем. Адзіныя ў нас думкі, адзіныя памкненні. Розніца хіба толькі ў тым, што, як сказаў Аляксей Пысін:

Пабялее зара, сонца раннее
З таго боку для нас паўстае.
І здаецца заўжды — зямля братняя
З рук уласных яго падае.
Сямён СЯМЕНАУ.

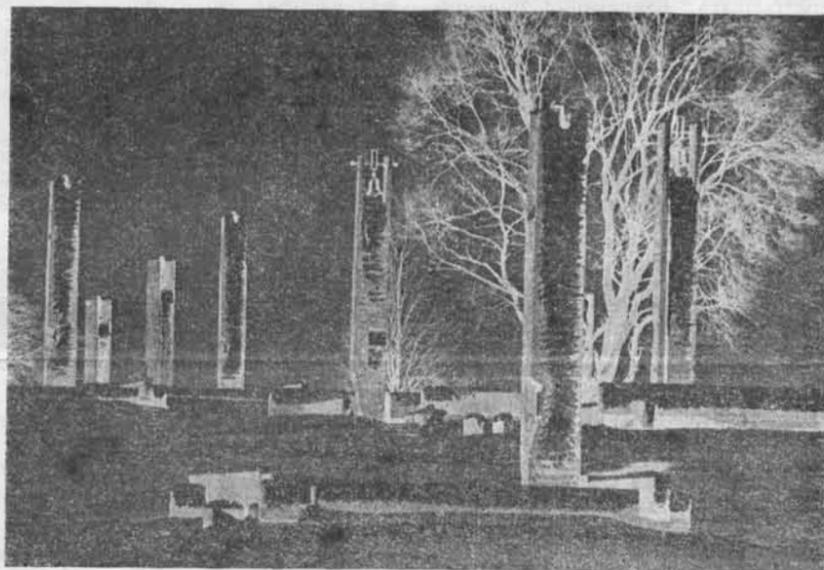
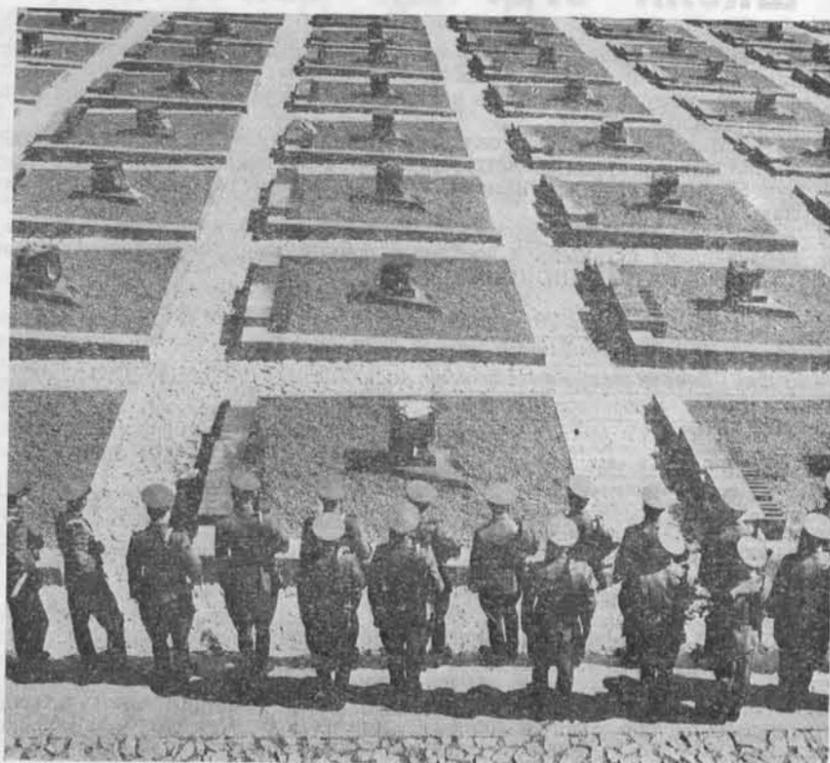
II. БОЛЬ ЛЮДСКОЙ ПАМ'ЯЦІ

...Уладзімір Яскевіч — майстар Мінскага аўтазавода, Соня, яго сястра, працуе на пошце, Віктар Жалабковіч — інжынер Мінскага станкабудуўнічага завода, Аляксандр — аднафамілец Віктара — афіцэр. Дададзім у гэты спіс яшчэ Анатоля Бараноўскага, інжынера цэментнага завода. А калі больш дакладна, то былога інжынера, Няма ўжо Анатоля, памёр. І пасля гэтых прывішчэй паставім кропку. Не будзе і не можа быць працягу гэтай кароткаму спісу. Ні адзін даведнік не дапоўніць яго, іх плячэра, тых дзяцей, што засталіся ў жывых пасля трагедыі ў Хатыні. У агні згарэлі 149 жыхароў вёскі, у тым ліку 75 дзяцей. А колькі іх знішчылі фашысты разам з дарослымі ў гады вайны...

Да 186 вёсак, што так і не змаглі адрадацца, дададзім 433, якія былі адноўлены пасля ліхалецця. Ніколі раней Беларусь не перажывала такой трагедыі. Ды і ці ж толькі адна Беларусь бачыла пакуты! Тысячы і тысячы гарадоў і вёсак Савецкага Саюза былі поўнасьцю разбураны, абрабаваны. Мільёны і мільёны ні ў чым невінаватых людзей загінулі ў агні другой сусветнай вайны. І не толькі ў СССР. Дзінь, дзінь... Звоняць званы Хатыні. Болей аддаецца гэты звон у нашых сэрцах. Ён просіць помніць аб той страшнай трагедыі, ён патрабуе пакараць вінаватых, ён папярэджвае: такое ніколі не павінна паўтарыцца! Але і да гэтага часу не пакараны злачынцы. Дзесьці ў чужой краіне пад чужым прозвішчам скрываецца А. Дырлевангер, камандзір карнага батальёна, які знішчыў Хатынь. Хаваюцца тысячы іншых катаў. Можна яны раскайваюцца ў зробленым! Зусім не. Кат французскага горада Ліёна Клаўс Барб'е, якога нарэшце будучы судзіць за цяжкія злачынствы, цыннічна заавіў аднаму з журналістаў: «Я ні ў чым не раскайваюся... Я паўтарыў бы ўсё зноў».

І яны паўтараюць. А калі не яны, дык іх гадванцы. Прайшло некалькі дзесяцігоддзяў, а ўвесь свет даведаўся аб новых злачынствах. Лёс Хатыні напаткаў многія вёскі В'етнама, Сальвадора, Лівана.

ЮТКА КАЗІМІР ФЕЛІКСАВІЧ
ЮТКА АЛЕНА СЦЯПАНАУНА
ЮТКА МАРЫЯ
ЮТКА АЛЬБЕРТ 15 ГОД
ЮТКА СТАСЯ 12 ГОД
ЮТКА ДАМІНІК 7 ГОД
ЮТКА РЭНЯ 6 ГОД
ЮТКА СЦЕПА 4 ГАДЫ
ЮТКА ЮЗІК 2 ГАДЫ

З НАВЕДАННЯ невялікага драўлянага доміка, што ўтульна размешчаўся ў цэнтры горада на беразе ракі Свіслач, пачынаецца знаёмства дзясяткаў тысяч гасцей са сталіцай Беларусі — Мінскам. Тут летам у самы спякотны дзень прыемная прахалода і зімой ад ветру зацішак. Гэта Дом-музей, дзе ў сакавіку 1898 года адбыўся I з'езд РСДРП.

У музеі сабраны вялікі матэрыял, прысвечаны знамянальнай падзеі ў гісторыі рэвалюцыйнага руху. Узноўлены інтэр'ер пакоя, дзе адбылося шэсць пасяджэнняў з'езда. Сярод экспанатаў асабістыя рэчы гаспадароў Румянцавых, якія арандавалі палову дома, альбом з сямейнымі фатаграфіямі, гадзіннік з зязюляй, падсвечнікі, люстэркі.

Тут дэманструюцца дакументы аб стварэнні і дзейнасці першых марксісцкіх гурткоў у Расіі, аб барацьбе У. І. Леніна за ўтварэнне Камуністычнай партыі, Маніфест I з'езда РСДРП, фатаграфія дэлегатаў I з'езда...

...З'езд праходзіў пад выглядам святкавання дня нараджэння жонкі П. Румянцава — Ніны Аляксандраўны. На сталіце кілеў самавар, ляжала калода карт. Адным словам, была створана святочная атмасфера. Удала была падобрана і сама канспіратыўная кватэра. Дом размяшчаўся на былой Захар'еўскай вуліцы насупраць будынка Галоўнага ўпраўлення коннай жандармерыі. Калі б паліцыя атрымала інфармацыю аб правядзенні з'езда ў Мінску, яна ў апошняю чаргу стала б шукаць яго ў сябе пад бокам.

ДОМУ-МУЗЕЮ I З'ЕЗДА РСДРП СПОЎНІЛАСЯ 60 ГАДОЎ

ТУТ НАРАДЗІЛАСЯ НАША ПАРТЫЯ

У выпадку правалу дэлегаты з'езда маглі непрыкметна знікнуць у лесе, які пачынаўся побач. Гэта ў той час была глухая ўскраіна Мінска.

Чаму ж месцам правядзення з'езда быў выбраны Мінск? Папершае, гэта быў правінцыяльны губернскае горад, у якім пражывала каля 100 тысяч чалавек, і тут было адносна бяспечна яго праводзіць, а па-другое, у канцы дзевятнацатага стагоддзя ў Беларусі быў шырока распаўсюджаны сацыял-дэмакратычны рух. Першыя сацыял-дэмакратычныя гурткі заводскіх рабочых узніклі ў Мінску ў чыгуначных майстэрнях і на металапрацоўчым заводзе Ліўшыца і Якабсона ў пачатку 1894 года. Праз два гады ў Мінску ўжо існавала свая рэвалюцыйная арганізацыя. Неўзабаве сацыял-дэмакратычныя групы былі ўтвораны ў іншых гарадах Беларусі. Актыўная работа па прапагандзе ідэй сацыялізму сярод рабочых садзейнічала росту іх палітычнай свядомасці і барацьбы. З 1895 па 1900 год у Беларусі было зарэгістравана 153 забастоўкі, 9 дэманстрацый, 10 маёвак і 9 хваляванняў рабочых.

Усё гэта пацвярджае пэўную заканамернасць выбару Мінска месцам правядзення I з'езда РСДРП.

Перад дзевяцію дэлегатамі, што прадстаўлялі пецярбургскі, маскоўскі, кіеўскі і екацеры-

наслаўскі «Саюзы барацьбы», кіеўскую «Рабочую газету» і Бунд, стаяла задача: стварыць рабочую партыю, выпрацаваць яе праграму і статут і тым самым аб'яднаць разрознены сацыял-дэмакратычны рух у Расіі. Адсутнасць У. І. Леніна і яго паплечнікаў не дала магчымасці гэта поўнасьцю выканаць. З'езд абвясціў утварэнне РСДРП, прызнаў за кожнай нацыянальнасцю права на самавызначэнне. Ацэньваючы ролю I з'езда РСДРП, У. І. Ленін пісаў: «Мы прызнаём сябе членамі гэтай партыі, цалкам падзяляем асноўныя ідэі Маніфеста і надаём яму важнае значэнне, як адкрытай заяве яе мэты».

Гэта ўжо стала здабыткам слаўнай гісторыі нашай партыі. Але грандыёзнасць здзяйсненняў савецкіх людзей, якія будуць свабоднае ад эксплуатацыі і прыгнечання грамадства, працягвае хваляваць чалавечыя розумы, выклікае ў людзей усёй планеты павышаную цікавасць да мінулага Краіны Савятаў, яе рэвалюцыйнага руху.

Менавіта таму не змяняецца паток наведвальнікаў у невялікі драўляны домик на беразе Свіслачы.

А пачалося ўсё 14 сакавіка 1923 года. Тады, пасля факельнага шэсця і ўрачыстага мітын-

гу, у якім прынялі ўдзел дэлегаты з'езда Б. Эдэльман, М. Вігдорчык і гаспадар кватэры П. Румянцаў, музей быў адкрыты. У гады Вялікай Айчыннай вайны фашысцкія захопнікі спалілі будынак музея, але ён пасля вызвалення быў адноўлены. У сувязі з рэканструкцыяй плошчы Перамогі ў 1954 годзе дом перанеслі бліжэй да ракі Свіслач. Тут ён і стаіць сёння. Экспазіцыя музея пастаянна абнаўляецца. Да 110-й гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна ў ім з'явіліся новыя экспанаты і сярод іх партрэт правадыра, выкананы народным мастаком СССР М. Савіцкім спецыяльна для музея.

За 60 год існавання ў музеі пачыналася каля 5 мільёнаў чалавек. Сярод іх выдатныя дзеячы міжнароднага камуністычнага і рабочага руху Густаў Гусак, Хо Шы Мін, М. Тарэз, Т. Жыўкаў, Я. Кадар, Ф. Кастра Рус і іншыя. У кнізе водгукаў Фідэля Кастра напісаў: «З глыбокім рэвалюцыйным хваляваннем мы наведалі гэты дом, дзе праходзіў I з'езд РСДРП. 9 чалавек сабраліся тут, каб правесці гэты з'езд. Хто б мог уявіць тады ўсё, што мы бачым цяпер: Савецкі Саюз — магутная сацыялістычная дзяржава — стаў авангардам сусветнага рэвалюцыйнага руху. Вось доказ велічы ідэй У. І. Леніна, іх вялікага ўплыву на рабочы клас. Сёння, калі гэтыя ідэі пера-

можна і трыумфальна крочаць па ўсяму свету, ад імя Кубінскай рэвалюцыі і ад першай сацыялістычнай дзяржавы, размешчанай на другім баку Атлантычнага акіяна, мы выказваем самыя глыбокія пакуцці павагі і захаплення».

Ніхто не пакідае музей аб'якавым, бо тут вытокі нашых вялікіх здзяйсненняў і перамог. Характэрна ў гэтым плане выказанне нашай суайчынніцы з ЗША Марыі Бойер:

«Мы прыехалі ў Савецкі Саюз з рознымі поглядамі і перакананнямі, але ўсе мы ўдзячныя за магчымасць наведаць Дом-музей I з'езда РСДРП. Гэта экскурсія памагла нам бліжэй пазнаёміцца з гісторыяй Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Шлях ад Дома-музея I з'езда РСДРП да Палаца з'ездаў у Маскве сімвалічны і паказальны».

«Неверагодна хваляючым было знаёмства з домам, дзе зарадзілася наша партыя», — напісала Вольга Дзмітрыеўна Ульянава, пляменніца У. І. Леніна, якая наведла музей 8 студзеня 1980 года.

«З пачуццём вялікага хвалявання наведалі мы Дом-музей I з'езда РСДРП, дом, дзе нарадзілася наша ленінская партыя», — гэты запіс пакінулі лётчыкі-касманаўты СССР Уладзімір Кавалёнак і Валеры Румін.

Чым больш час аддаляе нас ад той гістарычнай падзеі, тым больш узрастае цікавасць да яе, патрэба асэнсаваць значэнне I з'езда РСДРП. Таму дзверы Дома-музея ў Мінску заўсёды гасцінна расчынены.

Валеры МАРУСІН.

Many, but not enough

A person with only a superficial knowledge of Soviet life is bound to be surprised at the critical tone of the recent resolution taken by the CPSU Central Committee on the construction of housing and social infrastructure facilities.

No other country annually builds two million new apartments, schools for nearly one million pupils, hospitals for 65,000 beds, and creches and kindergartens for more than half a million children.

However, the above-mentioned resolution speaks of the intolerable facts of unfulfilment of the planned assignments for housing construction, calls the situation in the construction of pre-school institutions and vocational schools unfavourable, and reminds the leaders of the construction ministries of their personal responsibility for the assured fulfilment of the entire programme planned by the 26th CPSU Congress.

This kind of approach is understandable. «Indeed, however multifaceted the tasks now before the Soviet economy may be», writes Yuri Andropov in *Kommunist* magazine, «they all merge, in the final analysis into one—the task of ensuring the growth of the well-being of the working people, to create material conditions for their further flourishing of their spiritual and cultural life and their social activity.»

The building of housing and social infrastructure facilities is a most important condition for dealing with this general task.

The Soviet state took upon itself all the main cares and spending connected with the fulfilment of the people's right to housing.

The low rent (not raised since 1928) cannot cover even the spending on the upkeep of the existing housing facilities, let alone the spending on new housing construction.

Harold Wilson, former prime minister of Great Britain, called our rent a great

revolution two decades ago. Since then, at least seven out of every ten Soviet families have moved to new apartments. The rent for them remains as before, whereas the spending on housing construction has nearly doubled.

However, all these obvious achievements do not keep us from critically appraising all that we have done. The CPSU Central Committee points out that many central and local Party and state organs reconcile themselves to underfulfilment of the planned assignments for the construction of housing and social infrastructure facilities, and to the poor quality of construction and finishing work. In areas where new production projects are developing, this leads, aside from all else, to aggravation of the manpower problem. The resolution says that the situation is all the more intolerable that there is still a shortage of housing in a number of cities and regions, whereas there are unjustifiably large allocations for building costly projects not of top priority.

Of course, palaces of sports and other administrative and public buildings that are an adornment for cities are also needed. But the desire to build them only according to individual design, using the costliest materials and constructions, diverting funds needed for the construction of housing, schools, shops, etc., is absolutely out of place.

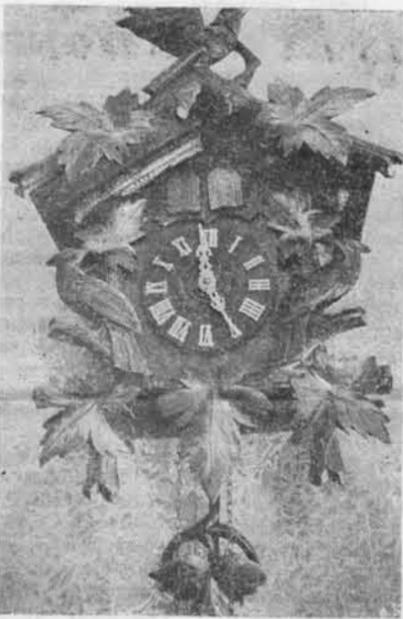
The resolution of the Party Central Committee is aimed at achieving 100 per cent fulfilment of the five-year plan assignments for building housing and social infrastructure facilities. In other words, more has to be built in the less than three remaining years than had been planned for this period, because the work not done in 1981—1982 has to be made up for. Corresponding assignments have been issued to the USSR State Planning Committee and to the construction ministries.

cab looks elegant. It has two sleeping berths, an effective system of heating and ventilation. The driver's and passenger's seats are supplied with springs, which makes it possible to reduce the vibratory load. The cab's panoramic windshield is fitted with three wipers and squirters. All panels of the cab are lined with trauma-proof materials.

The new road train has dependable brakes. Use of storage cells in the brake system provides a high degree of safety when the vehicle is moving.

These train vehicles have been used as a basis for developing new dump trucks and timber carriers.»

We should like to mention that the industrial complex «BelavtoMAZ» includes such big enterprises as the automobile plants in Minsk, Zhodino and Mogilev. The motor vehicles produced here are well-known both in our country and abroad. Automobiles with the Byelorussian trademark are employed on the construction sites of important hydroelectric stations and in ore quarries.

More than five hundred clocks of various types, forms and sizes, manufactured in different countries, collected a former teacher of history from Brest Pavel Yermachkov in his flat. Some of them are very old. He has been devoted to this hobby for fifty years already. Sometimes the clocks that he found for the collection were out of order and he had to repair them and to make spare parts himself. Pavel Yermachkov is in correspondence with many collectors of clocks in the country. He helps to repair and restore ancient clocks.

On photos: Pavel YERMACHKOV and clocks from his collection.

Photos by E. KOPYAK.

Byelorussian Books

Book-printing in Byelorussia is an integral part of the national, socialist in its contents culture, which has become the working people's national property. It is well known, that the first book in the Byelorussian language was published in Prague in 1517 at the printing-house, founded by a prominent representative of the Byelorussian culture and scientist, Frantsisk (Georgy) Skorina. But in the course of 400 years under conditions of the domination of local and foreign feudal lords, landowners and capitalists the people of Byelorussia had no possibility to develop its own book-printing. In 1913 one book was published for 32 inhabitants while today 10 publishing houses put out over four books for one citizen of the Republic.

For the first time in the history of Byelorussia were published «The Encyclopaedia of the Byelorussian SSR» (in 12 volumes), «The Defining Dictionary of the Byelorussian Language» (in 5 volumes) and «The History of the BSSR» (in 5 volumes). The publication of «The Brief Regional Encyclopaedia of the BSSR» in the Byelorussian and Russian languages and other important items is nearing its completion. In the past years the prestige of the Byelorussian book has grown both in our country and abroad. Today 110 countries of all continents are the purchasers of the Republic's books, booklets and albums. (The total cost of the printing matter sold abroad in 1981 alone was equal to about 2 million roubles).

In 1981 Byelorussian publishing houses took an active part in the work of the Third Moscow International Book Fair. 58 export and import contracts and 98 preliminary option agreements were concluded, what turned out to be considerably more than at the 1979 Second International Book Fair. Our publishing houses offered over 500 items of the most various topics to foreign partners at this book fair.

A considerable amount of Byelorussian books was purchased at the Moscow Book Fair by foreign bookpurchasing firms. The albums «Minsk», «Byelovezhskaya Pushcha» and «The Byelorussian Folk Art», «The Defining Dictionary of the Modern Byelorussian Language», «The Brief Encyclopaedia of the Byelorussian SSR» (in 4 volumes), «Byelorussian Cooking» and «Byelorussian Painting of XII—XVIII centuries» are among them.

At the Moscow Book Fair «Minsk» publishing house signed 15 contracts in passing on the right of translation and publication of fiction literature by Byelorussian authors V. Bykov, A. Adamovich, V. Korotkevich, I. Shamiakin, I. Chigrinov. Their works will be published in Czechoslovakia, GDR, Bulgaria.

Traditional interest was aroused among foreign publishers and book distributors at the Moscow Book Fair by the Byelorussian literature for children and especially folklore and fairy-tales. The Byelorussian publishing house «Yunatsva» concluded contracts on publication in foreign languages of books for children to the effect of over 800000 roubles and their delivery in 1982—1984 to foreign partners. The main purchasers are Czechoslovakia, Poland and Cuba, Yugoslavia, India, Mexico.

Of great popularity among foreign firms are gaily coloured, well illustrated books for children. Among them is the book «Ladushki-Ladki» published on the foreign firms' orders in 6 languages.

In publication of numerous text-books and hand-books the priority in our country is given to the Byelorussian publishing house «Vysheyshaya Shkola». The books, put out by this publishing house are exported to more than 70 countries of the world.

Byelorussian editions were successfully exhibited at the International Book Fairs in Moscow, Warsaw, Sofia, Leipzig, Zagreb. At the International Competition in Leipzig (1969) the poem by Y. Kolas «New Land» (publishing house «Byelarus», the artist G. Poplavski) was awarded the diploma of «The World's Most Beautiful Book». Byelorussian «ABC-Book» (publishing house «Narodnaya Asveta», the author A. Klyshko, the artist S. Kovalev) at the same competition in 1977 was awarded the Gold Medal.

The works of the Byelorussian classical authors Yanka Kupala and Yakub Kolas, whose centennial we marked last year, as well as Petrus Brovka and Kondrat Krapiva, Maxim Tank and Arkady Kuleshov, Ivan Shamiakin, Pimyn Panchenko, Vassily Bykov and many other Byelorussian authors are published in the languages of the peoples of the Soviet Union.

The book by Y. Nesterovitch «For the Union of Free Republics» vividly reflects ardent support by the working people of Byelorussia of Lenin's idea of the Soviet Republics State Union, the part played by the Party and Soviet organs in the creation of the multinational Soviet State.

Today the «Byelarus» publishers work on a collection of articles «In the Unshakable Union», reflecting the Republic's achievements in the fraternal family of the peoples of the USSR. For publication are prepared the books by V. Barushko «Byelorussia: People, Events, Facts», by I. Ossinsky «Proud of Our Motherland», by E. Baranovsky «Orders on the Republic's Banner». The pages of the book by A. Kolesnik «Cosmic Dawns» will tell the readers an unforgettable story about the participants of the Great October Revolution and the struggle for the establishment of the Soviet power, about war and labour heroes, the first cosmonauts of Soviet Byelorussia.

Publishing house «Yunatsva» is preparing a collection of poems by Byelorussian authors «On the Banner and in the Heart».

For the first time in the Republic a new annual almanac «Braterstva» (Fraternity) is being prepared, which will carry the works by the authors of the fraternal Republics. Its first edition was entirely dedicated to the 60th anniversary of the formation of the USSR.

The albums «Byelorussia» and «Under a Happy Star» will vividly portray the Soviet mode of life, deeds and efforts of the Soviet people in the construction of a communist society.

MAZ—RELIABLE TRADE-MARK

The first commercial batch of new tip-up lorries MAZ-5432 is being turned out at the Minsk automobile plant.

«The national economy of the country needs various motor-vehicles, the chief engineer of the manufacturing plant «BelavtoMAZ» M. Vyotskiy said. The MAZ-5432 will restock the dynasty of articulated vehicles of big load-carrying capacity employed for inter-urban and international transportation of cargoes. It consists of a biaxial prime-mover and a biaxial vehicle-borne semi-trailer. The engine power is 280 horse powers, the load-carrying capacity is 21 tons.

The designers showed much concern about the drivers: more comfortable conditions of work are provided for them. The interior of the driver's

[Працяг. Пачатак у № 12].

Яна раскруціла перад ім папаровую трубочку, зірнуўшы ў якую, ён адразу пазнаў колішні Сцепанідзін гонар — граматы за поспехі ў апрацоўцы лёну. Уверсе там быў намалёваны прыгожы герб Беларусі, а ўнізе значыўся размашысты подпіс старшыні ЦВК Чарвякова. Грамата некалі вісела ў прасценку між вокнаў, пасля яе знялі, хацелі спаліць, ды Сцепаніда не дала — прыбрала ў куфар.

— Ты гэта — у печ! — устрывожыўся Пятрок. — Гэта не забавка.

— А, хай ляжыць. Не за крадзенае ж. За старанне маё.

Сцепаніда зноў скруціла граматы ў трубочку і захутала ў нейкую адзежку. З іншага адабрала ў куфры што лепшае, найбольш Фенчына і завязала вялікім клумкам у хустку.

— Трэба схаваць дзе. Можна, у капец да бульбы?

— Ну што ты! Пагніе. Ды і лішне гэта. Немцы, яны болей да ежы лася. Да трантаў не. Я знаю.

— Многа ты знаеш! — усумнілася Сцепаніда. — Каб з тваім знаннем голымі не застацца.

— Нічога, як-небудзь, — сказаў Пятрок. — Мы перад ім не вінаватыя. А калі з ім па-добраму, дык, можна, і яны... Не з'ядуць, можна...

Ён казаў так, падбадзёрваючы сябе і супакойваючы жонку, хоць сам не менш за яе сумняваўся: а ці так гэта? Ведаў і адчуваў толькі тое, што трэба неяк перасядзець ліхую часіну, а там, можа, што зменіцца. Не век жа быць гэтай вайне. Каб засцерагчыся ад бяды, трэба паводзіць сябе як мага абачлівей і цішэй. Гэта як з кулістым сабакам: барані божа яго зацапіць, трэба прайсці міма, быццам яго і не бачыш, але і не паказаць страху — рабіць выгляд, што ён цябе не датычыць. Так і з фашыстамі. Няўжо, калі ён іх не зачэпіць, яны без жаднай прычыны будуць да яго прыдзірацца? Што ён, нейкі начальнік ці парцейны, ці хоць бы яўрэй з мястэчка? Слава богу, тутэйшы, беларус і хрышчоны ў хрысціянскую веру, селянін, калгаснік — такі самы, як і ўсе навакол. А што сын у Чырвонай Арміі, ды ці ж гэта па сваёй ахвоце? То ж служба. Так было пры цары, а можа, і раней. Служылі многія з вёскі, праўда, яму не прыйшлося — падвяло здароўе. Усё ягонае жыццё прамінула яго можна было прыдзірацца?

ЯК-КОЛЕЧЫ ўладкаваўшы скаціну, яны пасёрбалі ўпрыцемку астылага зранку крупніку і паклаліся спаць, ён — за поспілкай на ложку, а яна — на палку ў запечку. Пакуль скрозь было глуха і ціха, і гэтая ціша разам са звычайнацю вечаровага клопату трохі суняла трывогу, змякчыла яе ў душах. Пятрок ціхенька прабуўніў «отчана», чаго ён даўно ўжо не рабіў у гэту восень, з уздыхам перахрысціўся і пачаў ужо думаць, што, можа, як і абыводца. Прыехалі і паедуць, што ім тут доўга рабіць, на гэтым гасцінцы? Можна, яны на тое і ладзяць мост, каб кудысьці праехаць — навошта ім нейкі хутар наводдалек ад дарогі? Фронт адкаціўся чорт ведае куды, хадзілі чуткі, немцы ўзялі Маскву, але не падобна было, каб на тым вайна скончылася — вайна недзе доўжыцца, страшная гэта вайна. Можна, у Сібіры ўжо? А можа, брахня гэта ўсё пра Маскву — можа, Маскву ім не ўзяць. Мала што зайшлі далёка, але ж і Напалеон далёка зайшоў, ды падавіўся. Не так проста праглынуць гэты кусманец нават і з такой жапай, як у гэтага Гітлера. Нябось, таксама падавіцца.

Пятрок павярнуўся і так і гэтак пад кажушом на ўлежаным сваім сенику, чуў, што Сцепаніда таксама варочаецца пры печы, і ён ціха азваўся:

— Баба, не спіш?

— Сплю. Чаго ж не, — неахвотна адазвалася Сцепаніда і змоўкла.

— А я так думаю, можа, дармо баімося? Нашто мы ім? Прыехалі і паедуць.

— Каб жа так! Каб жа паехалі! А то вунь з мястэчка не вылазаць. Настаўнік гэты ды Падабед з сельпа дагэтуль на вярхоўках гойдаюцца.

— Ай, не кажы нанач такое. Не дай бог! — адмакнуўся Пятрок, пашкадаваўшы, што пачаў гэту гаворку.

Болей яны не гаварылі, і спакваля Петрака змарыў сон — неглыбомі трывожны сон, які не даваў спаціну. Яму доўга сніліся нейкія чэрві — цэлы клуб дробных, як на мясе, чарвей, якія варушыліся, кішэлі, абкручваліся адзін ля аднаго, паўзлі па яго нагах. Петраку стала дужа брыдка ад іх, чагось боязна, трывожна, і ён прачнуўся. Адразу ўцяміў, што было яшчэ рана, певень у хляўку яшчэ не паяў, у цемрадзі хаты за поспілкай гучна і звыкла цікаў гадзіннік, але не хацелася ўставаць, глядзець час, і Пятрок доўга ля-

жаў нерухома, спрабуючы заснуць ці дачакацца світанку. Ён думаў усё пра тое ж: як жыць на свеце, у якім гэтак раптоўна і да рэшты рухнулі спрадвечныя апоры, на што было абяперціся, каб затрымацца ў жыцці? Думаў пра сына Федзьку, якога, мабыць, няма ўжо жывога — такая вайна і столькі пагінула войска! Ды і пра Феню таксама. З вясны ад дзеўкі не было нікае весткі, як паехала ў Мінск, дык і знікла зусім. Можна, уцякла за фронт і цяпер дзе-небудзь на ўсходзе, усё ж вучылася на доктаршу, і такія там трэба. Гэта было б найлепш, абы не папала ў лапы да немцаў. А калі не засцераглася ад іх у Мінску ці дзе па дарозе дамоў?.. Страшна было і падумаць аб тым, што магло спасцігнуць дзяўчыну.

Пад ранак ён усё ж задрамаў ненадоўга і прачнуўся, пачуўшы тупат Сцепаніды па хаце. Бралася на зачын дня, шарэлі запатнелыя вокны, Сцепаніда, апанутая ў ватоўку, адхінула за-

мястэчку выпівалі ў кампаніі. Але ад пачатку калектывізацыі Пятрок з ім не бачыўся. І век бы яму з ім не бачыцца.

Паліцаі тым часам мінулі вароты, нетаропка падышлі да калодзежа: зыркля ўчэпістыя вочы Гужа на тоўстым ад'едзеным твары матлянуліся па падворку і спыніліся на дзвярах — мусіць, трэба было адзвацца. Ды надта ўжо не хацелася. Пятрок выйшаў у сенцы і няпэўна знерухомеў ля вёдзер з вадой на лаўцы. Толькі калі чужая рука забразгала знадворку клямкай, ён адчыніў дзверы.

— А-а, во дзе ён хаваецца, — напаяжартам прагудзеў Гуж і, угнуўшы галаву ў картузе, пераступіў парог. — А я гэта гляджу, няма ля будынкаў. Дзень добры!

— Дзень добры, — запалым голасам адказаў Пятрок. — Дык гэта... Чакаю.

— Каго чакаеш? Гасцей, ага? Ну, гэта

Васіль БЫКАЎ

ЗНАК БЯДЫ

УРЫЎКІ З АПОВЕСЦІ

навеску ля ложка.

— Ты ж капец хоць скончы. А то без бульбы застанемся. І парсючка накармі. Ну, я пагнала...

Яна выйшла на двор, і неўзабаве пачулася шамаценне травы ля істопкі, пасля важкі тупат каровіных капытоў на падворку. Відаць, пагнала Бабоўку пад лес, у Баранні Лог, ведама, там далей ад гасцінца, спакайней.

Пятрок пачаў неахвотна ўставаць, звесіў з ложка босыя ногі, пасядзеў так, думаючы, закурыць цяпер ці спярша маладзюць проткі — купіць дужа карцела з начы. У хаце было, аднак, свежавата, Сцепаніда сёння не паліла ў печы — спялалася чым раней вывесці на пашу Бабоўку, цяпер яму да палудня гаспадарыць у адзіноце. У адзіноце, аднак, было і не блага, можна было не спяшацца — распачаты ў канцы гарода капец бульбы, мабыць, пачакае, надвор'е стаяла цёплае, вогнае — не падобна, каб раптам павярнула на прымаразкі. Нацягнуўшы нагавіцы, Пятрок сунуў ногі ў апоркі, накінуў кажушок на плечы і перш дастаў з-за коміна пару лістоў самасейкі — узяўся крышыць на ражку стала. Гэта была самая мілая яго работа — рыхтаваць табак на дзень, востры кончык нажа лёгка кроіў падушаны эжоўкы ліст, прыемны пах казытаў у носе, і Пятрок у прадчужанні курцоўскай асалоды з кароткаю жвавацю зірнуў у акно.

Не, на паваротцы ад гасцінца было пуста, нікога не было відаць, а вось за вішаннікам, у баку па дарозе ад Выселак, штось варушылася, нехта ішоў. З нажом у руцэ Пятрок устаў з лаўкі, зазірнуў вышэй — праз запатнелае шкло сталі відаць дзве постаці, што хуткім крокам набліжаліся да хутарскай павароткі.

Ён пастаяў, узіраючыся, і раптам пэўная здагадка выразна падказала яму, што гэта ж высялкоўскія паліцаі. Так, гэта былі Гуж з Каландзёнкам. У гэтай новай ролі ён бачыў іх першы раз, але ўжо чуў ад людзей, які яны снюдалі па Выселках, у мястэчку, часам наведваліся ў суседнія хутары і вёскі — усталёўвалі новую ўладу. Цяпер яны ішлі сюды — мажны, крутаплечы Гуж і перахлябісты малады Каландзёнак — абадва з вінтоўкамі за плячыма, з белымі павязкамі на рукавах. Яны ўжо набліжаліся да павароткі, і ў Петрака затрымцела слабенькая надзея, што, можа, прамінуць Яхімоўшчыну, пойдучы далей па гасцінцы. Але, мусіць, не. Паліцаі абышлі лужыну на завароце і скіравалі на вузенькую, парослую дробнай травой дарожку да хутара.

Цяпер усё стала панятна, Пятрок борздзенька надзеў кажушок у рукавы, адчыніў дзверы ў сенцы. Пасля, не ведаючы, што рабіць, але прадчуваючы кепскае, старанна зачыніў іх за сабой і праз акно ля парога пачаў сачыць за праходжымі. Па меры таго, які яны набліжаліся, ён, аднак, спакайней. Ды і чаго ўвогуле было бяцца, ніякай віны за сабой ён не чуў, а Гуж дык нават быў яму нейкай радзей па дзеду — калісь, яшчэ да калгасаў, на кірмашы ў

добра, страчай во!

— Ага, заходзьце ж, — змушана падхапіўся Пятрок і шырэў расчыніў дзверы ў хату. Шорхаючы скураной паддзёўкай, Гуж з вінтоўкаю ў руках ступіў у хату, за ім, тонка падпяразаны дзягай па чырвонаармейскім шынялі, сунуўся падгалы Каландзёнак. Пятрок прычыніў дзверы, трохі пасунуў ля стала ўслон. Але госці не селі. Каландзёнак адразу выцягся ля парога нібы на варце, Гуж нетаропка пратупаў да стала і назад, зазірнуў на чарзе ў вокны.

— Як на курорце! — прагудзеў ён. — І лес блізка, і рака. І мястэчка пад бокам, ага?

— Блізка, ага, — пагадзіўся Пятрок, папура згадваючы пры сабе, які д'ябал іх прыгнаў сюды ў гэткае ранне. Што ім патрэбна? Другі раз сядзець ён не запрашаў: думаў, можа, што скажучы і пойдучы сабе далей.

Але, мусіць, ісці яны не збіраліся. Гуж, паазіраўшы куткі і сцены з цаікамі, працяглым позіркам павёў па абразе у куце, нібы палічыў іх, расшпіліў на грудзях рудую скуранку.

— Цёпла, аднак, у цябе.

— Дык гэта... Не палілі сёння.

— Цёпла, значыць, хата. Гэта харашо. Трэба раздзецца, не вазражаеш?

— Дык калі ласка. Можна і зняць. Во сюды павесіце, на гэты цвік.

Крэкчучы, Гуж сцягнуў з тугіх плеч цеснаватую, пэўна, чужую скуранку, павесіў на цвік каля яго скрыпкі, што вісела ля акна. Дзягай з вайсковаю спражкай пачаў падпяразваць сінюю мультановую світку.

— Усё іграеш? — кінуў ён на скрыпку.

— Дзе там. Не да музыкі, — сціпла адказаў Пятрок. Спраўды, калі яму было іграць — у душы гучала зусім іншая музыка. Але ён не стаў многа тлумачыць, толькі падумаў са шкадаваннем, што скрыпку трэба было б прыбраць далей з воч.

— Помню, як вы калісь на вяселлі ў Выселках наярвалі. Ты на скрыпцы, а Ярмаш на бубне, здаецца. Музыкі!

— Калі тое было...

— Было! — сказаў Гуж і палез за стол.

Караткаватую сваю вінтоўку паклаў побач на лаву. Каландзёнак, як стаяў у шынялі з вінтоўкаю ў руках, сеў на парозе.

— Ну, частуй, гаспадар! — сцюдзеным позіркам з-пад калючых брывоў упёрся Гуж у Петрака. — Стаў паўлітра, а як жа?

— Гэ, каб было! — развёў рукамі Пятрок. — Закусіць можна, канешне, а гарэлка няма, так што...

— Кепска, значыць, жывеш, Багацька. Пры Саветах не раскашаваў...

— Не раскашаваў, не...

— І пры германскай уладзе не хочаш. А мы не так. Мы вось тут... Нешта маем!

Ён выпрастаў на падлозе доўгую ў боце нагу і з кішэні чорных, з абвіслымі лямі галіфэ выцяг бутэльку.

— Во, чыстая маскоўская! — і, гучна прыстукнуўшы, з паказным гонарам паставіў яе пасярод стала.

Далей Петраку цягнуць не было як. Праклянаючы ў думках усё на свеце, ён схамянуўся, кінуўся ў пасуднік па хлеб,

успомніў, што трэба ў хляўку пашукаць як, мусіць жа, знесліся дзве ці тры куркоў, у істопцы было яшчэ трохі гуркоў у дзедцы. Ну і сала, вядома, у кубэлку. Ён замітусіўся, каб як найхутчэй сабраць на стол, быццам тады хутчэй бы аслабіўся ад паліцаюў, паклаў на стол пачаты бохан хлеба, але не мог знайсці нож — толькі ж яго трымаў у руках, куды дзеўся?.. Гуж, пачакаўшы, выцяг з халавы свой шырокі, з загнутым канцом кінжал і адкрыў дзве скібы.

— А дзе ж твая... акцявістка? — нібы між іншым запытаў ён і навастрыўся слыхам. — Не ў калгасе ж шчыруе...

— Ды з каровай, знаецца...

— А, з каровай! Карову, значыць, маеш. А прыбядняешся...

— Ды я нічога... Як усё, знаецца...

— А хто бульбу выбіраць будзе?

— Якую бульбу?

— А калгасную! Савецкая ўлада ляснула, але ж калхозы ні-ні! Калхозы сакхраняюцца — Гітлер загадаў. Так што бульбаўборка. Ну і бульбаздача, канешне. Як пры Саветах, ха-ха! — нядобра хіхкнуў паліцай.

Гэта Пятрок ужо чуў, хоць спярша не дужа і паверыў, што немцы пагодзяцца на калгасы. Думаў, можа, яшчэ будучы караць калгаснікаў, а яны во што! Але дзеля бульбаздачы, напэўна. Так ім зручней.

— Я, ведаеце, адпрацаваў сваё. Хай маладзейшыя каторыя, — паспрабаваў слаба апраўдацца Пятрок. — Каторыя здаравейшыя.

— Хто гэта хворы? Ты? Ці, можа, баба твая? Пры Саветах дык вунь як шчыравала, пра хваробу не заікалася. Перадавая льнаводка, на сходах выступала.

— Ат, калі тое было! — ніякавата адвёў шматзначны папрок гаспадар і паставіў на стол шклянку. — Апошнім часам яго мала і сеялі, лёну таго.

— А было, як жа! Людзі запомнілі. А цяпер падупала!

Петраку трэба было ў істопку па сала і гуркі, але на парозе сядзеў Каландзёнак і з кіслым выразам белабрысага худога твару пазіраў убок. Гэты яўны падпок паліцаюў пад яго Сцепаніду не спадабаўся Петраку, і ён падумаў: ці не дзеля гэтага яны сюды і прыпаўзлі?

— Дык казалі, ну і выступала. Куды ж дзенешся.

— Сказалі, кажаш? А калі цяпер нямецкая ўлада іншае скажа? Як тады бы?

— А мы што? — цепнуў плячыма Пятрок. — Як скажучы, так і будзем. Як усё, так і мы.

Гуж імчэй уладкаваўся ў застоллі, зазірнуў у акно і шырокай рукой канавала згроб са стала бутэльку.

— Ну, а сала ў цябе няўжо вывелася?

— Зараз, зараз! — памкнуўся да дзвярэй Пятрок і наткнуўся на Каландзёнка ў парозе, які не адхінуўся нават.

— Прапусціць! — роўным голасам сказаў Гуж, і тады Каландзёнак пасунуўся на парозе.

Пятрок бразнуў дзвярыма, тыя не зачыніліся, каб было відней, насцеж расчыніў дзверы ў істопку. У паўзмроку намацаў у кубэлку кавалак сала — ёлкі эжаўцелы кус яшчэ ад той восні. Ён ужо адчуваў, што гэта паліцэйская заяванка не так сабе, што тут ёсць пэўная мэта і што зараз нешта праясніцца. «Каб хоць Сцепаніда не сунулася сюды, адвёўшы карову, каб як даць ёй увердаць, што тут за госці», — ліхаманкава думаў ён з паспешнай пакарой несучы пачастунак у хату.

— Во, гэта дзела! — задаволена сказаў Гуж. Ён ужо выпіў гарэлку, шклянкі была пустая, азызлы твар яго трохі крывіўся, і ён адразу ўзяўся кроіць на лусты сала.

— Так, цяпер, значыць, твая чарга. Як жа, усё ж гаспадар! Гаспадароў немцы шануюць. Не тое што пры Саветах.

— Ды не... Я, знаецца, не вельмі...

— Гэта ты кінь! — перапыніў Гуж і, боўтуўшы ў бутэльку, наліў болей палавіны шклянкі. — Пі! За пабеду.

— Ну, хіба за пабеду, — паныла азваўся Пятрок, беручы шклянку.

— Твой жа сыноч дзе? У Краснай Арміі быта? Сталіна бароніць?

— Ну, у арміі. Салдат, так што...

— Так што за пабеду. Над бальшавікамі! — удакладніў Гуж.

Праклянаючы ў думках усё на свеце і найперш гэтага мардатага госця, Пятрок без асаблівай прыемнасці выцягнуў гарэлку са шклянкі.

— Во, дзела! — адобрыў паліцай. — Цяпер закусі.

Гуж паводзіў сябе за сталом так, нібы быў тут гаспадар, а Пятрок неж проста і хутка ператварыўся з гаспадара ў госця ці нават прыслужніка, і толькі. Канешне, ён быў напалоханы гэтым раннім прыходам, прыгнечаны прыдзіркамі паліцай, баяўся, што будзе і горшае. Аднак, можа, і добра, што ён не адмовіўся, выпіў, гарэлка пакрысе прытупіла спалох, і збянтэжанасць яго патроху міналася.

[Працяг будзе].

НОВАЕ Ў САВЕЦКАЙ МУЗЫЦЫ

ГАЛОЎНАЯ РЫСА — ГУМАНІЗМ

У савецкай музыцы, сплеченай з мноства індывідуальнасцей і пільнаў, намяціліся ў апошнія гады некаторыя новыя тэндэнцыі, іншую афарбоўку набылі традыцыйныя рысы. Якія ж з іх найбольш значныя?

Высокая духоўнасць, гуманістычны пафас заўсёды вызначалі лепшыя ўзоры савецкай кампазітарскай творчасці. У розныя перыяды гэтая традыцыя набыла розныя напрамкі. Вось просты прыклад: «Калыханка» з музыкі Ціхана Хрэніна да драматычнага спектакля «Даўным-даўно». Напісаная ў разгар другой сусветнай вайны, яна ўвабрала ў сябе агульначалавечы, пазачасавы. Гэтая музыка незвычайнай душэўнай шчодрасці сцярджала адвечныя каштоўнасці чалавечтва — радасць мацярынства, прыгажосць, клікала да іх абароны ад фашысцкага варварства.

Адухоўленасць, узвышанасць, гуманізм савецкай музыкі праяўляюцца ў першую чаргу ў выбары тэм і сюжэтаў, у іх паўнакроўным раскрыцці.

Новыя рысы набыло музычнае ўвасабленне надзвычайна

жнай і актуальнай у нашы дні тэмы барацьбы за захаванне і ўмацаванне міру. Тут хацелася б адзначыць перш за ўсё расшырэнне жанравых гарызонтаў. Характэрны ў гэтым плане балет Андрэя Эшпа «Помніце», які ўслаўляе мір. У іншых творах тая ж тэма сцярджаецца скрозь прызму гісторыі. Так, сімфанічная паэма «Атрат» маладога казахскага кампазітара Алмаса Серкебаева расказвае пра гібель аднаго з цэнтраў усходняй цывілізацыі — горада Атрат, разбуранага ордэмі Чынгісхана. І хоць аўтар звяртаецца да «спраў даўно мінулых дзён», гэты твор, дзякуючы высокай ступені абагульненасці, набывае сучаснае гучанне: у памяці ўзнікаюць трагічныя лёсы чэшскай Лідзіцы, англійскага Ковентры, іспанскай Гернікі... Нядаўна новы вакальны цыкл «Успамін аб палку Ігаравым» напісаў масквіч Уладзіслаў Казенін. Плач Яраслаўны з гэтага цыкла, нібыта напоены слязамі тысяч удоў і сірот, пакінутых на рускай зямлі пасля паходаў іншаземных заваёўнікаў, гучыць гнеўным выкрыццём жорсткасці і насіл-

ля, страсным заклікам да міру. Звяртаюцца кампазітары і да экалагічнай праблемы, якая асабліва востра стаіць у нашы дні, да маральных праблем XX стагоддзя. Так, латышскі кампазітар Адольф Скултэ прысвяціў узаемаадносінам чалавека і прыроды сваю новую сімфонію. Балет Велья Торміса «Эстонскія баллады» ў алегарычнай форме старадаўняй рунічнай песні-прытчы развенчвае захваленне часткі моладзі дарэгімі аксесуарамі быту. Балет расказвае пра юнака, які прасіў у Бога «залатую жонку». Той пацужо яго малітвы і падарыў жонку, якая асляпляльна ззяла чыстым золатам, але не магла падарыць цяпла чалавечай душы, пяшчоты. І юнак зразумеў, што багацце не робіць чалавека шчаслівым.

Жаданне кампазітараў раскрыць актуальныя маральныя праблемы стагоддзя прывяло іх да спадчыны Антона Чэхава, якая вылучаецца высокай чалавечнасцю. Пасля балета Радзівона Шчадрына «Чайка», дзе будзённасці, шэрай абывацельшчыне проціпастаўлены адвага і прыгажосць чалавечай Мары,

да творчасці вялікага пісьменніка звярнуўся Уладзімір Рубін, які напісаў оперу па апавяданню «Каштанка». Дарэчы, гэта не адзіныя прыклады буйных работ, створаных апошнім часам паводле матываў вядомых літаратурных першакрыніц. Віталь Лорынаў, які працуе ў Малдавіі, завяршыў оперу «Сцэны з жыцця аднаго горада» паводле твора «Гісторыя горада Глушава» рускага пісьменніка-сатырыка Міхаіла Салтыкова-Шчадрына; паводле рамана «Запіскі Піквіскага клуба» Чарльза Дзікенса напісана опера Рыгора Шантыра; паводле рамана Тэадора Драйзера «Сястра Керы» — мюзікл Райманда Паулса.

Савецкая музычная творчасць заўсёды абапіралася на народнае мастацтва. Дастанкова спаслацца на племн праўлення Саюзу кампазітараў РСФСР, прысвечаны тэме «Фальклор і сучасная музычная творчасць», які праходзіў у старажытным рускім горадзе Суздаль. Тут выконваліся капрычыю Уладзіслава Агафоннікава «Уладзімірскі лубок», песні і найгрышы Барыса Цішчанкі «Суздаль», саната для баяна «Зноў над полем Куліковым» Кірылы Волкава, тры хоры Георгія Свірыдава з музыкі да трагедыі Аляксея Талстога «Цар Фёдар Іаанавіч».

Вельмі цікавы зварот кампазітараў нацыянальных школ да

творчасці паэтаў свету. Так, у Малдавіі нараджаецца балет Васіля Загорскага «Перакрыжаванне», напісаны паводле матываў паэзіі Гарсія Лоркі; у Туркменіі Нуры Халмамедаў стварыў вакальныя цыклы на вершы Сяргея Ясеніна, Генрыха Гейнэ, а зусім нядаўна прагучаў яго новы твор вялікай публіцыстычнай страснасці — вакальны цыкл на вершы сучасных японскіх паэтаў «Недаспяваная песні дзяцей Хірасімы і Нагасакі».

Творчасць кампазітараў савецкіх нацыянальных рэспублік атрымлівае ўсё большае распаўсюджанне за мяжой. Напрыклад, грампласцінкі з запісамі твораў малдаваніна Яўгенія Дога выдаюцца ў Італіі і ФРГ; творы шэрагу кампазітараў, у тым ліку туркменаў Нуры Халмамедава, Чары Нурымава, Нуры Мухатава, гучалі ў Балгарыі, В'етнаме, Францыі, Швецыі, Турцыі; французская фірма грамзапісу «Шан дэю Манд» набыла ліцэнзію на выпуск дыска з запісам Сімфоніі таджыкскага кампазітара Фіруза Бахора. Гэта прызнанне ў значнай ступені, думаецца, звязана з новым этапам зліцця нацыянальнага і інтэрнацыянальнага ў іх творчасці пры нязменным захаванні самабытнасці народных вытокаў, іх непаўторнай прыгажосці.

Марк МАНУЙЛАУ,
музычны крытык.

на мовах свету

ГАЛАСЫ СПАЛЕННЫХ ВЁСАК

Есць кнігі, змест якіх пераказваць немагчыма, іх трэба чытаць, перачытваць, каб убачыць тое, што перажылі яе героі. Да такіх кніг належыць «Я з вогненнай вёскі...» Алясея Адамовіча, Янкі Брыля, Уладзіміра Калесніка. Яна — дакумент, жывыя галасы тых людзей, што цудам уратаваліся ад страшнай смерці.

У 1970-1973 гадах Алясей Адамовіч, Янка Брыль і Уладзімір Калеснік пабывалі ў 147 вёсках самых розных раёнаў Беларусі, наведалі яны і тры мястэчкі, дзе вёскі некалі стаялі, а сёння — толькі старыя абгарэлыя дрэвы. І тое, што людзі выходзілі з таго пекла жывымі, — яшчэ адно сведчанне неўміручасці жыцця, неўміручасці народа.

Вось расказ Волгі Мініч, жыхаркі вёскі Хвойня Акцябрскага раёна:

— А тут ужо запалілі нас. Бутэлька нейкая чорная. І не падпальвалі — аблілі, і загарэлася. Закрылі дзверы, выбілі акно і давай сюды гранаты кідаць. Кінулі адну, другую, трэцюю... І гарыць маё цела ўсё. Цяпер пазажывала, а тады абгарэла я многа... Спачатку граната першая Мікіце ў галаву. Падушкі ляжалі, дык яго неак падкінула — аж ногі ўгару! А мяне... Во асколкам тут ранена. Бачу я, што дзе хто, пабіла каго, раніла, дагарае ўжо... Госпадзі!.. Я падцягнула стол да акна, яго на стол усцягнула, а пасля вылезла сама праз акно. У хаце, у агні — пакуль ты дойдзеш!.. Я не то што, дарагія мае, — не думала, што буду жыць, я думала, што выцягну яго на двор — хутчэй нас даб'юць. Бо ўся ў агні, уся паабгарвала, раненая... І пападалі мы тут каля акна.

А тады, як я яго выцягала, якраз выганялі худобу нашу. Сарай запалілі, а худобу не пабілі, усю выганялі. Адвязалі яны тую скаціну, ідуць, бачыць: старая ляжыць забіта, і мы ляжым, паабгарвала на нас усё...

Соф'я Андрэўна выратавалася. Але няма ёй сучашэння: муж яе Мікіта памёр ад ран у час блакады. Ды баліць яшчэ адно:

«...Божа, божа, яшчэ ж адно забылася я!.. Такое праіспэсціе было, што я проста на сябе віну бяру. І гэта тады яшчэ, у першую блакіроўку, у сорак другім. Яй-богу, і колькі я жыцьму, і буду стаяць віну на сябе імець!..

Адна жанчына — у яе пляменнік быў у партызанах, а меншыя хлопчыкі, яго брацікі, дома. Калі яны сталі нам, немцы, гранаты кідаць у хаты, дык гэтая жанчына і свае дзевачкі, і гэтых хлопчыкаў... Выскачыла з хаты і крычыць:

— Дзеткі, бяжыце куды вочы глядзяць!.. Гэтыя дзевачкі, большанькія яны, дык яны пабяжалі за мацераю, а тыя хлопчыкі, меньшанькія ўдох, — па колькі ім было годзікаў, не прадстаўляю. — дык яны прабеглі трохі з цёткай ды ўжо і не ведаюць, куды яна пайшла...

І цягла мужыка, ужо вечарам гэта, і, вы знаеце, што вот так, метраў трыццаць, яны ад мяне ішлі назад, за рукі пабраліся хлопчыкі, ішлі назад у сяло. І чаму мне розуму не было — яй-богу, ну, проста непрасціцельна! Чаму мне было не сказаць: «Дзеткі, вяртайцеся назад!» Мне неяк на вум... Проста я расцерапа была. А патом ужо, назаўтра, я апомнілася. І вот на сягоння, вот, дзе бабачу двое дзетак роўных, дык абзацельна я напамяну тых дзяцей. І я вот на сябе віну бяру: чаму я іх не вярнула, тых дзетак... І пайшлі яны, і так ніхто не знае, дзе яны дзеліся. Ці яны іх таксама, немцы, у агонь пакідалі?..»

Гэта кніга — своеасаблівы помнік ахвярам, яна — напамінак пра тое, як неабходна нам захаваць мір на планеце, каб чалавечтва не спасціг лёс Хірасімы і Хатыні.

«Такія кнігі трэба перакладаць на мовы ўсіх народаў», — сказаў рускі савецкі паэт Міхаіл Дудзін. У 1975 годзе выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла гэту кнігу на беларускай мове. У ёй багата скарыстаны фотаматэрыялы часоў Вялікай Айчыннай вайны, а таксама сучасныя здымкі герояў кнігі. Пасля яна была выдадзена на ўкраінскай мове. У 1978 годзе «Я з вогненнай вёскі...» выходзіць на польскай. Яе выпускае ў Варшаве «Інстытут выдаўнічы Пакс». Амаль адначасова выпускае кнігу венгерскае выдавецтва «Кошут», пераклад зрабілі Марыя Сабо, Імрэ Макай, Рыта Рацкі, Польш Міслей. У 1980 годзе ў маскоўскім выдавецтве «Прогресс» кніга выходзіць на англійскай мове, перакладчыні — Ангелія Граф і Ніна Беленькая. У гэтым жа годзе выдавецтва «Прогресс» сумесна з балгарскім «Партиздатом» выпускае кнігу на балгарскай мове ў перакладзе Пенкі Кыневай. Афармленне для англійскага і балгарскага выданняў узята з беларускага, якое зыканана мастаком Арленам Кашкурэвічам.

Апошняя па часе выданне выйшла ў Чэхаславакіі, у пражскім выдавецтве «Нашэ войско». Пераклаў кнігу на чэшскую мову Вацлаў Жыдліці.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

Алясей БАЧЫЛА

III. ХАТЫНСКАЯ ЗВАНЫ

Бом-бом-бом...
Звоняць званы,
Абуджаюць штохвілю
Памяць тваю, цікі край.
Стань жа, Хатынь,
Над сабой, як магілай,
Стань ты няспетаю песняй
панылай

Чорныя помнікі,
Мёртвыя людзі...
Хто іх ажывіць!
Хто іх абудзіць!
Хто іх прывеціць дабром!
Неба застыла жалобай на
свеце.

І ў цішыні запытай:
Дзе яны, дзе твае мірныя
людзі!

Хто іх ажывіць!
Хто іх абудзіць!
Хто памяне іх дабром!
Неба застыла жалобай на
свеце—

Помніце, маці,
Помніце, дзеці!
Бом-бом-бом...

Небу і сонцу хапіла іх крыку,
Чулі: праз полымя, дым
Голас дзяўчыны маці ўсё
клікаў,
Потым паволі цішэў ён...
І ніклі
Хаты, надзеі, сады.
Болі людское нішто не
астудзіць.

Мёртвых не вернецца,
Помніце, людзі!
Войны не пахнуць дабром,
Покуль існуе вайна на планеце,
Людзям не будзе спакою
на свеце.

Горкая памяць вайны.
Бом-бом-бом...

СПАДЧЫНА

«ОЙ, ЛЯНОК МОЙ ЗЯЛЁНЕНЬКІ!»

Самыя ласкавыя словы пасля хлеба яму, ляночку. Белы кужаль, валакністы! А над ім колькі працаваць і працаваць! Хлеб карміў простага чалавека, а лён апранаў.

Мы сядзім на панадворку гасціннай гаспадыні ў вёсцы Івана-Агароднікі пад Слуцкам — Аляксандры Паляшчук.

Яна, падбэдзёраная нашым шчырым захапленнем ад яе дзіўнага ўмельства, працавітасці, носіць і носіць з хаты на панадворак здабыткі «дзевочага» кужра. Такое хараство, рэчы адна за другую прыгажэйшыя. Дыванок аздаблены рамонкамі, васількамі, півоньямі. Ручнікі бялюткія, з карункамі, пладзённымі кутаскамі. А сур'яты, абруссы, а розныя вышиванкі...

— З сорак сёмага ляжаць. Ткала спявёнкімі вечарамі. Маладая была, лёгкая на ногі. Сама і ўзор выдумляла, каб жа ні на чый іншы не падобны быў, каб ні ў кога лепшага...

Апавядае Аляксандра Рыгораўна, расчыраенелася.

Хутка паркан нагадаваў стэнд выстаўкі.

— Было гэта гадоў, мо, пяць таму назад,—прыгадавае гаспадыня.—У прыгожай машыне да нашай вёскі прыехалі аднекуль здалёку людзі. Дзівяцца маімі даматканкамі, кужалем, ручнікамі, дыванкамі. А мяне ўпроста не трэба, пакажу, не шкода...

Дапаўняе Аляксандру Рыгораўну галоўны мастак Слуцкай фабрыкі мастацкіх вырабаў Ганна Мусіенка:

— Гэта была дэлегацыя з Францыі. У Мінску на выстаўцы ўбачылі яны вырабы Аляк-

сандры Паляшчук. А кіраўнік дэлегацыі — вядомы вучоны, які піша кнігу пра народных майстроў усяго свету, спецыяліст па льну. Ubачыў, загарэўся: «Хачу пазнаёміцца з майстрыхай, здымак зрабіць...»

А ў Аляксандры Рыгораўны палатно дзіўнае, бялюткае, як снег, нітка да ніткі падабрана, карункі якія, тонкая аздаба. Ніводнай выпадковай дробязі, усё з густам зроблена, з адмысловым майстэрствам. Ні з якімі іншымі вырабамі не зблытаеш. Госць просіць, як жа адмовіць? Давялося везці яго ў Івана-Агароднікі. Адчыняем хату, а там яшчэ большае дзіва. Абруссы на сталах, і фіранкі на вокнах, і ручнікі.

— Мы яму поспілку падарылі, дык госць ледзь не абамлеў ад радасці, руку мне пацалаваў, — смяецца Аляксандра Паляшчук.— Але што многа пра мяне гаварыць, трэба пра матулю.— Аляксандра Рыгораўна глядзіць у бок сёвай бабулі: «Яна навучыла мяне, ад кропачкі да кропачкі»...

Матуля Ганна Сямёнаўна пачынае гаворку, як песню спявае. Ёй амаль дзевяноста, але жвавая, пра далёкую пару не забылася.

— Пра лянок пытаецца, і за гэтым клопатам у дарогу? То ж добра, мае дзеткі, добра! Я таго ж лянку столькі сваімі рукамі за жыццё перабрала, рукі да сёе пары не загіліся. Як пачнецца той клопат ранняй вясной, дык усё лецейка празвініць аж да восені глыбокай, да першых замаразкаў. А ўзімку свой клопат: і кудзелю прасці, нітачку да ніткі, клубочак на падлозе, як каток, скача, і

няма яму канца, няма стомы... Гаворку матулі дапаўняе дачка:

— То ж і праўда. Папытайцеся ў людзей, не змяняць. Лепей маёй матулі ніхто ў наваколлі лён не вырабляў. Аж з Нясвіжу тады цікаўныя наезджалі. Паказаць, павучыць прасілі.

Прыгадаваў, як, бывала, жаніхі сваталіся. Перш-наперш хату аглядалі, затым панадворак, які лянок квітнее на палатку? А ты, будучая жонка, пакажы, колькі кужалю наткала, над чым вярчоркамі чаравала?

Пакуль гаварылі, дзівіліся, дачкалася яшчэ адной гаспадыні, дачкі Аляксандры Рыгораўны — Галіны. Уляцела кабетам гадоў за трыццаць з кошчыкам у руках і сумелася, засаромелася.

— Мама мяне вучыла, як аздабляць каруначкамі, як кудзелю ў танюці клубочак віць, а на кроснах колькі мы з ёй працавалі, — апавядае Галіна.

Хутка на панадворак Аляксандры Рыгораўны сабраліся суседзі — ледзь не палова вёскі. І для іх выстаўка незвычайная, даўно такога не бачылі...

У той дзень усё было незвычайным. Сонца, кветкавы шнур у палісадніку, залацістыя ўборы дрэў, прыгожыя, працавітыя жанчыны. Паселі на лаўцы ў двары, прыбраныя, трошкі насцярожаныя, сур'езныя. Жанчыны з Івана-Агароднікаў, што непадалёку ад Слуцка. Здавен слаўнага сваімі ткачыхамі.

Вячаслаў ДУБІНКА.

НА ЗДЫМКУ: тры пакаленні ткачых з вёскі Івана-Агароднікі. Фота аўтара.

Наступілі цёплыя сонечныя дні. Снег ужо амаль сышоў. Але аматары-рыбаловы не спяшаюцца расставіцца са сваімі прыладамі для падлёднага лову: кароценькім вудзільнам з катушкай, лёскай з мармышкай або маленькай блешняй на канцы. Але ўловы бываюць... надзіва. Як, напрыклад, у работнікаў Гродзенскага вытворчага аб'яднання «Азот» прараба Уладзіміра ВОЛАХА і электразваршчыка Аляксея ДУРАГІНА, якіх вы бачыце на здымку. Тут у іх рыбы і на юшку, і падсмажыць хопіць.

Фота А. ПЕРАХОДА.

БЕЛАЯ БЯРОЗКА

Музыка В. ПОМАЗАВА

Словы А. БАЧЫЛЫ

Не чуваць у лузе
Песні адгалоскаў,
Задрамала ў лесе
надвячоркам ціш...

— Не, не заблудзіла,
Не, я не адстала,—
Ціха прашаптала
з крыўдаю ў адказ.

Толькі ты не дрэмлеш,
Белая бярозка,
Галаву схіліла — сумная
стаіш...

І хоць ты нічога
Болей не сказала,
Знаем, быць любімай
цяжка кожны раз.

Нізка-нізка долу
Голлі апусціла,
І не варухнуцца
ў роздуме лісты.

Як жа, як прызнацца,
Сэрца растрывожыць!..
Адціла рамонкам
ранняя вясна...

Што з табой!
Няўжо ты
У полі заблудзіла
Ці знарок адстала
ад сябровак ты!

Ты маўчыш, чакаеш
І скажаць не можаш,
Што насустрач выйшла
і стаіш адна...

СПОРТ

У ФІНЛЯНДЫІ прайшлі міжнародныя спаборніцтвы па лыжынаму дваябор'ю. Зборная Савецкага Саюза заняла другое месца. У складзе каманды быў мінчанін Аляксандр Пектубаеў.

ДВА першыя, два другія і адно трэцяе месца занялі савецкія барцы класічнага стылю на турніры ў Венгрыі. Сярэбраную ўзнагароду заваяваў Анатоль Федарэнка з Гродна.

ВЯЛІКАГА поспеху дамагліся дзюдаісты СССР у Чэхаславакіі на міжнародных спаборніцтвах за «Кубак вызвалення Прагі». Яны апырэдзілі вельмі моцную каманду Японіі.

У вагавай катэгорыі да 86 кілаграмаў першае месца заваяваў беларускі барэц Віталь Пясняк.

НА СЛАВУТЫМ катку Медэа, ля Алма-Аты, прайшоў канькабежны матч СССР — Швецыя — Нарвегія.

Сярод тых, хто абараняў гонар нашай краіны быў Ігар Жалязоўскі з Оршы. На дыстанцыі 500 метраў ён раздзяліў 2—

З месцы з чэмпіёнам свету нарвежцам Фалк-Ларсенам. Прычым вынік беларускага скарахода — 38,17 секунды — новы рэкорд рэспублікі.

Амаль без перапынку на Медэа прайшлі яшчэ адны спаборніцтвы. Сустрэкалася канькабежны Савецкага Саюза і ГДР.

Ізноў парадаваў Ігар Жалязоўскі. На дыстанцыі 1 500 метраў ён паказаў вынік 1 мінута 54,26 секунды, што з'яўляецца новым сусветным рэкордам.

Сустрэча канькабежцаў СССР і ГДР завяршылася з лікам 322:208 на карысць нашай зборнай.

УПЭУНЕНАІ перамогай савецкіх стралкоў завяршыўся чэмпіянат Еўропы па стральбе з пневматычнай зброі. У нашай зборнай 10 залатых узнагарод.

Сярод юніёраў у стральбе з пісталета трэцяе месца заняў Ігар Басінскі з Гродна.

ПЕРШЫЯ міжнародныя спаборніцтвы па эстафетнаму бегу сярод жанчын на марэфонскай дыстанцыі прайшлі ў Японіі.

Больш чым на дзве мінуты апырэдзіла каманда СССР зборную Вялікабрытаніі, якая заняла другое месца. У складзе пераможцаў выступалі мінчанкі Алена Цухло і Раіса Смяхнова.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 575